

GLOBALIZACIJA I NJENI UČINCI NA GOSPODARSTVO EUROPSKE UNIJE

Križanić-Spudić, Vlatka

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:697532>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-25**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
POSLOVNO UPRAVLJANJE

Vlatka Križanić-Spuđić

**GLOBALIZACIJA I NJENI UČINCI NA
GOSPODARSTVO EUROPSKE UNIJE**

DIPLOMSKI RAD

Karlovac, 2020.

Vlatka Križanić-Spudić

GLOBALIZACIJA I NJENI UČINCI NA GOSPODARSTVO EUROPSKE UNIJE

Globalization and its effects on
the economy of the European Union

DIPLOMSKI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Specijalistički diplomski stručni studij Poslovno upravljanje

Kolegij: Globalna ekonomija i održivi razvoj

Mentor: dr.sc. Branko Wasserbauer, prof.v.š.

Matični broj studenta: 0619409018

Karlovac, rujan, 2020.

Zahvala

Zahvaljujem mentoru, dr. sc. Branku Wasserbaueru prof.v.š. na ukazanom povjerenju i prihvaćanju teme, stručnim savjetima i smjericama koji su mi pomogli pri izradi diplomskog rada.

Zahvaljujem svom sinu Romeu i supргу Marinku na razumijevanju i pruženoj podršci tijekom studiranja.

Posebnu zahvalu želim iskazati majci Ljubici te pok. ocu Vladimiru na neizmjernej pažnji, ljubavi i pratnji u svim teškim i sretnim trenucima.

SAŽETAK

Globalizacija kao proces povezivanja svijeta na gospodarskoj, političkoj, kulturalnoj i ekološkoj razini započeo je s idejom ostvarenja mira, sigurnosti i stabilnosti u svijetu te gospodarskog boljitka svih. Razvojem i jačanjem multinacionalnih kompanija osnovna ideja pokretanja procesa globalizacije je zamijenjena drugim najvažnijim ciljem, ostvarivanjem profita.

Pod utjecajem globalnih procesa i integracija osnovane su brojne međunarodne i regionalne organizacije. Europska unija kao jedna od najznačajnijih regionalnih organizacija predstavlja ujedinjenje europskih zemalja na temeljima gospodarske suradnje. Njezina opstojnost, gospodarski razvoj i stabilnost ovisi o međusobnoj suradnji i međuovisnosti njezinih zemalja članica te suradnji njezinih institucija s ostalim regionalnim, međunarodnim i gospodarskim organizacijama.

Ključne riječi: globalizacija, međunarodne organizacije, multinacionalne kompanije, Europska unija, gospodarstvo

SUMMARY

Globalization as a process of connecting the world on an economic, political, cultural and environmental level began with the idea of achieving peace, security and stability in the world and the economic well-being of all. With the development and strengthening of multinational companies, the basic idea of starting the process of globalization has been replaced by the second most important goal, making a profit.

Under the influence of global processes and integration, numerous international and regional organizations have been established. The European Union, as one of the most important regional organizations, represents the unification of European countries on the basis of economic cooperation. Its survival, economic development and stability of interdependence on mutual cooperation and interdependence of its member states and cooperation of its institutions with other regional, international and economic organizations.

Keywords: globalization, international organizations, multinational companies, European Union, economy

SADRŽAJ:

1. UVOD	5
1.1. Predmet i cilj rada.....	5
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	5
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	6
2. TEMELJNE ODREDNICE GLOBALIZACIJE	7
2.1. Pojam i značenje globalizacije.....	7
2.2. Uzroci, nastanak i povijesni razvoj globalizacije.....	8
2.3. Ciljevi globalizacije.....	9
2.4. Dimenzije globalizacije.....	9
2.4.1. Ekonomska dimenzija.....	9
2.4.2. Politička dimenzija.....	10
2.4.3. Kulturna dimenzija.....	10
2.4.4. Ekološka dimenzija.....	11
3. NOSITELJI PROCESA GLOBALIZACIJE	14
3.1. Multinacionalne kompanije.....	14
3.2. Međunarodne organizacije.....	17
3.2.1. Međunarodni monetarni fond.....	17
3.2.3. Svjetska trgovinska organizacija.....	18
3.2.4. Svjetska banka.....	19
3.3. Uloga medija u procesu globalizacije.....	21
3.4. Pozitivni i negativni učinci globalizacije.....	21

4. POSLJEDICE GLOBALIZACIJE I EUROPSKA UNIJA	23
4.1. Nastanak Europske unije kao globalnog tržišnog konkurenta.....	23
4.2. Europska monetarna unija.....	25
4.3. Uspješnost procesa globalizacije EU kroz ekonomske pokazatelje.....	27
4.3.1. Pokazatelj rasta gospodarstva – BDP.....	30
4.3.2. Kretanje stope zaposlenosti i nezaposlenosti.....	31
4.3.3. Kretanje stope inflacije.....	33
4.3.4. Inovacije kao uvjet ekonomskog rasta.....	33
4.4. Posljedice Brexita na gospodarstvo Europske nije.....	34
4.5. Trgovinska politika Europske unije.....	36
4.5.1. Trgovinski sporazumi.....	37
4.5.1.1. Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Mercosura.....	37
4.5.1.2. Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Australije.....	41
4.6. Izazovi trgovinske politike EU.....	44
4.6.1. Nagli razvoj gospodarstva Kine.....	44
4.6.2. Covid 19.....	50
5. ZAKLJUČAK	52
LITERATURA.....	54
POPIS SLIKA.....	57

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Globalizacija proizlazi iz pokušaja svijeta da na gospodarskoj, političkoj, kulturnoj i ekološkoj razini zajedničkim silama postigne mir i blagostanje, koji će se temeljiti na međuovisnosti zemalja, kroz djelovanje zajedničkih institucija i organizacija.

U ovom radu biti će definiran pojam globalizacije, povijesni razvoj i ciljevi globalizacije, nositelji procesa globalizacije i način njihovog upravljanja procesom globalizacije, analizirane njene posljedice na gospodarstvo Europske unije kroz vrijednosti ekonomskih pokazatelja u odnosu na svjetsko gospodarstvo i odnos s njezinim najvećim trgovinskim partnerima. U završnom dijelu će biti opisani neki od izazova europskog gospodarstva.

Osnovni cilj rada je utvrditi značaj i uspješnost procesa globalizacije, povijest i uzroke nastanka, objasniti dimenzije u kojima se globalizacija pojavljuje, njezin utjecaj na gospodarstvo Europske unije te prednosti i nedostatke za razvoj gospodarstva na europskoj i svjetskoj razini.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom pisanja rada korišteni su podaci dostupni u stručnoj literaturi, knjigama i internet izvorima – Internet stranice sa korisnim podacima o odabranoj temi što je metodama analize i kompilacije sažeto u ovaj rad. Pritom su radi približavanja temi, njezinom značaju i upotrebi korišteni podaci o ekonomskim pokazateljima koji su sa stranica Hrvatske enciklopedije Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, Europske komisije, Eurostata, Europskog vijeća, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Hrvatske gospodarske komore, Veleposlanstva Australije preuzeti u obliku dijagrama ili tablica ili je na temelju preuzetih podataka izrađen dijagram.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Nakon kratkog uvoda i upoznavanja s temom, u nastavku rada bit će detaljnije opisan pojam globalizacije, njezin nastanak i povijesni razvoj, ciljevi radi kojih su pokrenuti njezini procesi i vrste dimenzija kroz koje se očituje.

U sljedećem poglavlju će biti opisani nositelji globalizacije, sa njihovim tijelima i ulogama u svjetskom gospodarstvu, povijest njihova nastanka te pozitivne i negativne učinke globalizacije na svjetsko gospodarstvo, kvalitetu i način života te okoliš.

U četvrtom poglavlju će biti opisan nastanak jedne od najvažnijih integracija nastale uslijed procesa globalizacije - Europske unije, važnost uspostavljanja monetarne unije te uspješnost procesa globalizacije kroz ekonomske pokazatelje. Nadalje će biti opisan Brexit kao prvi i za sada jedini izlazak jedne od članica iz Europske unije, te njegove posljedice na gospodarstvo Velike Britanije i Europske unije. Važnost i uloga trgovinske politike bit će prezentirana kroz primjere sklapanja trgovinskih sporazuma sa Mercosurom i Australijom. Na kraju istog poglavlja biti će opisan nastanak gospodarskog buma Kine, jednog od izazova za europsko i svjetsko gospodarstvo, te mjere za upravljanje krizom izazvanom pandemijom koronavirusa, kao najnovijoj prijetnji stabilnosti gospodarstva.

Kroz zaključak će biti izneseni osobni stavovi studenta o uvjetima sklapanja trgovinskih sporazuma, usporedbi globalizacije s amerikanizacijom, uspjehu kineskog gospodarstva, te prednostima i nedostacima članstva u Europskoj uniji.

2. TEMELJNE ODREDNICE GLOBALIZACIJE

2.1. Pojam i značenje globalizacije

Globalizacija je složeni proces povezivanja država na gospodarskoj, političkoj i kulturnoj razini, a u novije vrijeme sve više aktualnoj i potrebnoj ekološkoj razini koji ima za cilj stvaranje svijeta kao cjeline integriranih i međuovisnih država čije gospodarstvo prelazi iz okvira lokalnog i nacionalnog u jedinstveno svjetsko gospodarstvo. Tako organizirano svjetsko gospodarstvo djeluje kao univerzalni sustav privređivanja koji uz jedinstvene vještine, ideologije i tehnologiju štiti prava i interese svojih građana.

Ovisno o aspektu s kojeg se promatra, pojam globalizacije se može definirati na različite načine. Tako su brojni teoretičari koji su se bavili fenomenom globalizacije polazište za njezino tumačenje pronašli upravo na onom području koje su proučavali i istraživali.

Naime, promatramo li globalizaciju s političkog aspekta onda ćemo je povezati uz pad komunizma i razvoj kapitalizma. Gospodarski pristup kod definiranja pojma globalizacije polazi od pravednije podjele rada, povećanja zaposlenosti i liberalnije vanjske trgovine, dok se globalizacija u kulturnom smislu ogleda u širenju svojih ili preuzimanju tuđih običaja, kulturnih vrijednosti i posebnosti. Globalizacija u ekološkom smislu polazi pak od globalnog utjecaja na okoliš, njegovog zagađenja i skupa mjera potrebnih da se ono smanji i svede na najmanju moguću razinu.

Mnoga tumačenja polaze od definicije globalizacije kao procesa amerikanizacije po kojem bi kao posljedica integracije i povezivanja države preuzele američki gospodarski, politički i kulturni model SAD-a kao najmoćnije države. Druga, oprečna mišljenja amerikanizaciju vide samo kao jednu od posljedica globalizacije. U svakom slučaju, američke se i političke i gospodarske ideje sve više preuzimaju i prihvaćaju te postaju univerzalne.

„Oni koji globalizaciju izjednačavaju s amerikanizacijom nazivaju je i četvrtim svjetskim ratom ili nevojnim osvajanjem svijeta koje pokreće ideologija prihvaćanja načela demokracije i tržišnoga gospodarstva s ciljem međunarodne kompatibilnosti, a pod vodstvom SAD-a koji ekonomskim i vojnim pritiscima pokušava osigurati nadzor nad svjetskim tržištem i informacijama i u 21. st.“¹

¹ Plevnik J., „Iza globalizacije“, Golden marketing, Zagreb, (2003.), str. 26.

2.2. Uzroci, nastanak i povijesni razvoj globalizacije

Postoje dva temeljna pristupa nastanku globalizacije. Prvi polazi od mišljenja da je globalizacija složen i dugotrajan proces preobrazbe međunarodnog sustava započet još u 15. stoljeću, dok drugi, sasvim suprotno, zastupa tumačenje po kojem je „globalizacija novi proces koji je započeo prije kraja hladnog rata, a čije širenje donosi temeljite promjene u međunarodnim odnosima, smanjuje moć države i povećava utjecaj globalnih institucija putem kojih će se osiguravati globalni mir.“²

Autori koji zastupaju mišljenje da globalizacija kao proces ima povijeni karakter vide njezine početke još u doba Rimskog carstva. Uspoređuju današnji suvremeni svjetski sustav koji je posljedica globalnog procesa i sustav Rimskog carstva čiji su dijelovi bili slobodni i međusobno povezani ali podčinjeni pod utjecajem vojne sile. Također smatraju da su zapadnjačka institucionalna struktura i funkcioniranje prava nasljeđe Rimskog carstva.

Nastanku globalizacije često se prilazi kao procesu uzrokovanom promjenom političkih uvjeta odnosno procesa usko povezanog sa razvojem kapitalizma, koji svoje korijene vuče iz SAD-a, Zapadne Europe i Japana.

Zagovornici kapitalizma su kroz osnovne ideje procesa globalizacije, otvorenog tržišta i slobodne trgovine, u nerazvijenim zemljama koje su napuštale socijalizam otvarali vrata kapitalizmu kao jedinom načinu za postizanje sigurnog gospodarskog razvoja. „Globalizacija je postala prikladan izgovor političara za provedbu ortodoksne neoliberalne strategije, čije su posljedice slabljenje socijalne države te ekonomske i socijalne sigurnosti građana“.³

Većina teoretičara ipak povezuje nastanak globalizacije kao posljedicu tehnološkog razvoja, i prema njima ona predstavlja proces koji je započeo i koji se više ne može zaustaviti. Taj proces je započeo jedrenjačkim putovanjima kao kulturalna globalizacija europskih kolonizatora koji su osvajali kolonije i na taj način širili europsku kulturu u Aziji i Južnoj Americi, te je nastavljen prvo razvojem parobroda i željeznica u obliku industrijalizacije, a kasnije dodatno ubrzan razvojem suvremenih komunikacija i prijenosa informacija.

2.3. Ciljevi globalizacije

² Ibidem, str. 29.

³ Ibidem, str. 32.

Kad govorimo o izvornim ciljevima globalizacije, onda tu vidimo proces koji je trebao osigurati mir, sigurnost i gospodarski boljitak svima; razvijenim zemljama i zemljama u razvoju. Zamišljeno je da će se to postići zajedničkim djelovanjem na unapređenju međunarodne monetarne suradnje, stabilizaciji valuta, olakšavanju porasta međunarodne trgovine i borbi protiv devalvacije. Međutim, razvojem i rastom multinacionalnih kompanija, kao glavnih nositelja procesa globalizacije i jačanjem njihove dominacije na svjetskoj razini osnovni cilj globalizacije postaje postizanje profita kroz veći pristup svjetskom tržištu i širenje svjetskog znanja i suvremene tehnologije.

2.4. Dimenzije globalizacije

Globalizacija se kao proces od svojih početaka do danas može prepoznati u mnogim dimenzijama. U literaturi se najčešće spominju ekonomska, politička, kulturalna i ekološka dimenzija, iako važnost tehnološke, informacijske i demografske dimenzije nije zanemariva u suvremenim globalnim kretanjima i procesima. Sve one su potaknute ekonomskim procesima i zbog toga su međusobno povezane, ali važnost svake od njih zaslužuje da imaju i vlastitu autonomiju i područje svog djelovanja.

2.4.1. Ekonomska dimenzija

Jedna od najvažnijih dimenzija globalizacije je ekonomska dimenzija. Ekonomska dimenzija globalizacije je njena pokretačka snaga. Ona počiva na temeljima industrijalizacije i njihov razvoj može se usporedno pratiti.

Ekonomska dimenzija se ostvaruje povećanjem ekonomskih integracija, sklapanjem trgovinskih sporazuma u cilju uspostavljanja slobodne trgovine i ukidanja prepreka u međunarodnoj razmjeni, povezivanjem industrijskih i financijskih aktivnosti te smanjivanjem troškova transporta i komunikacijske tehnologije.

2.4.2. Politička dimenzija

„Vanjska politika je praktična aktivnost svake države kojoj je cilj što je moguće povoljnije izgraditi odnose s drugim državama, stjecati što više trajnih prednosti, te otklanjati sve opasnosti koje interesima države ili čak njezinu opstanku prijete izvana.“⁴

Politička dimenzija globalizacije ogleda se u jačanju nadnacionalnog sustava upravljanja čime se ograničuje dosadašnja moć država. Donošenje odluka prenosi se iz nadležnosti državnih u nadležnost međunarodnih institucija.

„Ekonomija pokreće globalizaciju, osobito kroz smanjivanje troškova komunikacije i transporta. No oblikuje ju politika. Pravila igre uvelike određuju razvijene industrijske zemlje – a osobito posebne interesne skupine unutar tih zemalja – i, što ne čudi, one su oblikovale globalizaciju kako bi promicale vlastite interese. Nisu nastojale stvoriti pravedan skup pravila, a kamoli skup pravila koji bi promicao boljitak ljudi u najsiromašnijim zemljama svijeta.“⁵

Proces globalizacije u političkom smislu treba ići u smjeru oblikovanja svjetskog tržišta, na kojem će se voditi vanjska politika temeljena na jačanju uloge parlamenta i na taj način minimizirati nacionalne, a jačati globalne interese.

2.4.3. Kulturalna dimenzija

Kulturalna globalizacija se često definira kao susret različitih svjetskih kultura i običaja.

Najveće posljedice kulturalne globalizacije osjećaju se u običajima i kulturnim vrijednostima zemalja u razvoju koji ih, pod utjecajem novih vrijednosti, običaja, znanja ili tehnologija, obogaćuju ili dovode do njihovog postupnog nestajanja. Tako kulturalna globalizacija ne mora nužno značiti napredak i boljitak kako za svaku od država, tako i za svijet kao cjelinu, jer svaka od država zapostavljanjem svojih običaja i kulturnih vrijednosti te preuzimanjem drugih, standardiziranih i uniformiranih, postupno gubi svoje vrijednosti, zbog kojih je zanimljiva, vrijedna i posebna u odnosu na druge.

Jedan od segmenata procesa kulturalne globalizacije su putovanja. Ona nas prije svega kulturno obogaćuju i društveno upotpunjuju.. Naročito su zanimljiva i izazovna putovanja u manje i egzotične zemlje, različitih i neobičnih kulturnih običaja, i to bez obzira što su upravo takva putovanja često nepredvidiva, a ponekad i opasna. Međutim, kulturalna globalizacija i

⁴ Ibidem, str. 176.

⁵ Stiglitz J.E., „Uspjeh globalizacije“, Algoritam, Zagreb, (2009.), str. 26.

njene posljedice uzrok su stapanja njihove kulture i nestajanja njihovih različitosti pa postoji vjerojatnost smanjenja interesa za putovanje u te daleke i male zemlje bogate zanimljivim običajima i vrijednostima.

Iako globalizacija teži rastu i razvoju gledano stanovništvo tih zemalja definitivno će biti na dobitku za suvremenu tehnologiju i pristup mogućnostima razvijenijih zemalja, ali pitanje je koliko vrijedi njihov nacionalni identitet, koji će pod utjecajem globalnih procesa postupno nestajati.

Međutim, nasuprot kulturnoj homogenizaciji svijeta kao posljedici globalnih procesa nameće se oprečno mišljenje teoretičara koji zastupaju mišljenje da će širenje i utjecaj suvremene informacijske tehnologije uz pomoć interneta povećati raznolikost, osobnost i kulturnu autonomiju. To mišljenje najbolje opisuje Friedman u svojoj knjizi Svijet je ravna ploča „Platforma svijeta kao ravne ploče omogućuje vam da uzmete vlastitu kulturu i stavite je na Internet. To znači da niste samo osuđeni na skidanje Mickeya Mousea i McDonald'sa s interneta. Ne, ne, ne. Sada možete napisati svoju pjesmu, stvoriti podcast verziju na kojem god želite jeziku i podijeliti je sa svijetom na nekoj podcast stranici, a ako se ljudima svidi, proširit će se.“⁶

Izazov kulturalne globalizacije je kako pod utjecajem informatizacije, novih običaja i tehnologija osigurati suživot i osjećaj jedinstva različitosti te na taj način sačuvati tradicionalne vrijednosti.

2.4.4. Ekološka dimenzija

Kada promatramo proces globalizacije u ekološkom smislu, prvo na što pomislimo je globalno zatopljenje. To je problem koji je prisutan na svim krajevima svijeta, u svim regijama svijeta, u svim državama svijeta i što je najporaznije u svim morima i oceanima svijeta. Prema mišljenju znanstvenika ono je posljedica stakleničkih plinova koji nastaju posredstvom ljudske aktivnosti, i to čak 80% od sagorijevanja fosilnih goriva, i ne mali postotak od 20% od ogoljavanja šuma. Predviđanja su da će uslijed zagrijavanja planete, razine mora sve više rasti, što će dovesti do povećanja stakleničkih plinova, koji će uzrokovati suše, poplave, ciklone i uragane.

⁶ Friedman T.L., „Svijet je ravna ploča“, Algoritam, Zagreb, (2010.), str. 494.

Potaknuti vidljivim promjenama i svjesni posljedica globalnog zatopljenja te predviđanjima znanstvenika o nadolazećim prirodnim katastrofama, svijet počinje razmišljati i djelovati globalno te je sklopljeno nekoliko bitnih sporazuma kojima je regulirano i ograničeno ispuštanje stakleničkih plinova. Prvi i temeljni sporazum o klimatskim promjenama i njezinim posljedicama na atmosferu sklopljen je 1992.g. u okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda, a potpisale su ga Sjedinjene Američke države i 152 druge zemlje. Nakon tog sporazuma i niza stručnih sastanaka u japanskom gradu Kyotu sklopljen je 1997.g. sporazum kojim su pozvane samo najveće gospodarske sile da smanje „ispuštanje stakleničkih plinova u određenim količinama u odnosu na razine iz 1990. godine – Europa kao cjelina osam posto, Sjedinjene Države sedam posto, Japan šest posto – do 2012. godine.“⁷ To su mjere grube pravde, i to iz dva razloga; prvi je što nisu obuhvatile zemlje u razvoju, a drugi što takvim mjerama siromašne zemlje imaju manje pravo zagađivati u budućnosti od razvijenih zemalja. Međutim, protokol iz Kyota, koji je do 2005.g. kada se počeo primjenjivati, ratificirala 141 zemlja, nije prihvaćen i od SAD-a koji je najveći svjetski zagađivač s najvećim svjetskim gospodarstvom.

Obzirom „globalizacija znači povećanje međuovisnosti zemalja svijeta“⁸, i globalnom zatopljenju potrebno je pristupiti sukladno tom tumačenju, u čemu bi najvažniju ulogu trebala preuzeti Svjetska trgovinska organizacija, koja bi trgovinskim sankcijama ili sličnim ograničenjima mogla utjecati na države koje odbijaju surađivati u zaštiti okoliša. Ovo stoga što globalno zatopljenje nije problem koji će se desiti u budućnosti, on se dešava i njegove posljedice već osjećamo, pa se može pretpostaviti da nema vremena čekati da se kod pojedinih država, poput SAD-a, Kine ili Brazila, probudi moralna odgovornost za njihove gospodarske aktivnosti ili čekati da se problem globalnog zatopljenja riješi eventualnim tehnološkim inovacijama.

Primjerice, „ako se, za pedeset ili sedamdeset godina od danas, polarne ledene kape otope i dijelovi New Yorka i Londona, zajedno s nekim otočnim državama u njihovoj cjelokupnosti, budu ležali ispod razine mora, bit će prekasno za obrtanje kursa. Čak i ako brzo smanjimo ispuštanje stakleničkih plinova, atmosferska će se koncentracija stakleničkih plinova smanjivati vrlo, vrlo sporo. To je razlog zbog kojeg trebamo planirati i djelovati sada: daleko je bolje planirati za najgori mogući scenarij, nego čekati i otkriti da nismo dovoljno učinili.“⁹

⁷ Stiglitz J.E., „Uspjeh globalizacije“, Algoritam, Zagreb, (2009.), str. 189.

⁸ Ibidem, str. 206.

⁹ Ibidem, str. 187.

Slika 1. Prikaz svijeta u našim rukama

Izvor: Lider, Znanstveni skup Globalizacija i ekonomska politika 24. listopada na EFZG, dostupno na <https://lider.media/lider-plus/studenti-lider-klub/znanstveni-skup-globalizacija-i-ekonomska-politika-24-listopada-na-efzg-39218>, 24. kolovoza 2020.

3. NOSITELJI PROCESA GLOBALIZACIJE

3.1. Multinacionalne kompanije

Među nositeljima procesa globalizacije na prvom mjestu valja istaknuti važnost uloge multinacionalnih kompanija. One nisu samo nositelj procesa globalizacije, već su i njezina najveća posljedica. Vođene svojim najvećim motivom, ostvarivanjem profita ostvaruju svoje osnovno obilježje, a to je rast i ekspanzija. Prema procjenama „na multinacionalne kompanije otpada oko 1/3 svjetske proizvodnje“¹⁰ Multinacionalne kompanije su velike kompanije koje djeluju u dvije ili više zemalja različitog stupnja gospodarske razvijenosti i u svakoj od njih svoje poslovanje prilagođavaju uvjetima koje im pruža nivo nacionalnog gospodarstva, a često prelaze zakonske okvire zemlje u kojoj posluju. Sastoje se od matičnog poduzeća i više drugih poduzeća koja se pojavljuju kao podružnice koje su samostalne u poslovanju ali podređene jedinstvenoj upravi koja globalno upravlja cjelokupnom kompanijom. „Lako je razumjeti zašto su multinacionalne kompanije odigrale tako središnju ulogu u globalizaciji: potrebne su organizacije ogromnih razmjera da obuhvate cijeli svijet, da povežu tržišta, tehnologiju i kapital razvijenih zemalja s proizvodnim kapacitetima zemalja u razvoju.“¹¹

Nastanak i rast multinacionalnih kompanija možemo pratiti od druge polovine 19. st. kada počinju nastajati nacionalni i međunarodni karteli i trustovi do 1930.g. kada počinje otvaranje njihovih inozemnih filijala, te 1950. kada multinacionalne kompanije počinju preuzimati glavnu ulogu na svjetskom tržištu. Od 1970. godine do danas djeluju isključivo globalno.

Naglim rastom i razvojem multinacionalnih poduzeća, sve više dolazi do izražaja uloga dobrog i kvalitetnog menadžmenta i menadžera te osobnosti i karakteristike koji oni moraju posjedovati u novom svijetu konkurencije. Naime, pojavljuje se veliki broj teoretičara koji počinju uviđati da je ključ ekonomskog rasta i uspjeha svakog poduzeća prije svega dobra organizacija i rukovodstvo.

Među najpoznatijim metodama je TQM (Total Quality Management – potpuno upravljanje kvalitetom), čiji je autor W. Edwards Deming. Prema toj metodi kvaliteta je postignuta ako je kupac zadovoljan, a zaposleni u poduzeću motivirani i zadovoljni. „Temeljne sastavnice u TQM-u su: okrenutost prema potrošaču, istraživanje tržišta i ponašanje potrošača, strateško planiranje, kultura poduzeća (vrijednosti i norme ponašanja), fleksibilna organizacija,

¹⁰ Kovačević B., „**Gospodarstvo svijeta**“, Mikrorad, Zagreb, (2003.), str. 26.

¹¹ Stiglitz J.E., „**Uspjeh globalizacije**“, Algoritam, Zagreb, (2009.), str. 217.

motivacija, poduzeće koje uči, transparentne komunikacije.“¹² Na tim menadžerskim temeljima počiva uspjeh i današnjih najvećih kompanija.

Kasnije su se, kao rezultat potrebe za promjenama u smislu organizacije rada pojavila još dva suvremenija oblika menadžmenta; MBO (Management by Objectives) i QWL (Quality of Work Life - kvaliteta rada i života u poduzeću).

MBO je oblik upravljanja poduzećem koji se temelji na povezivanju ciljeva poduzeća sa zadacima menadžmenta i zaposlenika što omogućuje bolju komunikaciju i efikasniju ocjenu uspješnosti.

QWL je menadžment koji je usmjeren na kvalitetu radnog života; dobre radne uvjete, kontinuiran profesionalan rast, školovanje, usavršavanje i napredovanje, uključivanje većeg broja zaposlenika u donošenje poslovnih odluka što potiče njihovu motivaciju, kreativnost i inovativnost, te zadovoljstvo na radu.

Rezultati današnjih multinacionalnih kompanija koje odlikuju moć i preveliki profiti ukazuju da je menadžment u njima bio na razini zadatka te je bio i više nego uspješan ako se uspjeh mjeri samo ostvarivanjem profita i boljitka razvijenih zemalja. Međutim, da li je stvaranje i razvoj multinacionalnih kompanija išlo u smjeru izvornog globalnog interesa - rasta i boljitka svih. Pred menadžmentom još uvijek stoji zadatak da osiguraju više koristi zemljama u razvoju. Stieglitz je u svojoj knjizi Uspjeh globalizacije izložio program koji će ukloniti zloupotrebu tržišnog gospodarstva u poslovanju kompanija, a sastoji se od korporacijske društvene odgovornosti, ograničavanja moći korporacija, poboljšavanja korporacijskog upravljanja, stvaranja svjetskih zakona za svjetsko gospodarstvo i smanjivanja prostora za korupciju. Pridržavanjem ovih smjernica unutar globalizacijskih procesa moguće je uskladiti zajedničke društvene interese i interese multinacionalnih kompanija.

„Nositelj tog procesa su multinacionalna velika poduzeća (kompanije) koja temelje svoju veliku ekonomsku moć na tekovinama najsuvremenije tehnologije, nadilaze nacionalne granice, integriraju svijet i njegove pojedine dijelove u razne ekonomske integracije.“¹³

Slika 2. Godišnja dobit najprofitabilnijih kompanija u svijetu prema podacima iz 2019.g.

¹² Kovačević B., „**Gospodarstvo svijeta**“, Mikrorad, Zagreb, (2003.), str. 24.

¹³ Ibidem, str. V

Rank	Company	Country	Profit
#1	Saudi Aramco	 Saudi Arabia	\$110,974,500,000
#2	Apple	 United States	\$59,531,000,000
#3	Industrial & Commercial Bank of China	 China	\$45,002,300,000
#4	Samsung Electronics	 South Korea	\$39,895,200,000
#5	China Construction Bank	 China	\$38,498,400,000
#6	JPMorgan Chase & Co.	 United States	\$32,474,000,000
#7	Alphabet	 United States	\$30,736,000,000
#8	Agricultural Bank of China	 China	\$30,656,500,000
#9	Bank of America Corp.	 United States	\$28,147,000,000
#10	Bank of China	 China	\$27,225,200,000

Izvor: Lider, 20 najprofitabilnijih kompanija na svijetu: Aramco svake sekunde ostvari dobit od 3.519 dolara, dostupno na <https://lider.media/poslovna-scena/svijet/20-najprofitabilnijih-kompanija-na-svijetu-aramco-zaradi-3519-dolara-svake-sekunde-128830>, 23. kolovoza 2020.

Slika 1. prikazuje godišnju dobit najprofitabilnijih kompanija na svjetskom tržištu, te je vidljivo da je najprofitabilnija saudijska kompanija Saudi Aramco s godišnom dobiti od oko 111 mlrd američkih dolara, dok ju prate i međusobno usko konkuriraju američke kompanije Apple, JPMorgan Chase&Co, Alphabet i Bank of America Corp. i kineske kompanije Industrial & Commercial Bank of China, China Construction Bank, Agricultural Bank of China i Bank of China, te se među prvih 10 najprofitabilnijih još nalazi i Samsung Electronics kao jedina južnokorejska kompanija.

3.2. Međunarodne organizacije

Proces globalizacije i nagli razvoj međunarodne trgovine potaknuli su osnivanje međunarodnih institucija koje su počele imati važnu ulogu u rješavanju vanjskotrgovinskih odnosa. Naime, dotadašnji bilateralni ugovori postajali su nedostatni za sve veće tržište te kretanje sirovina, radne snage i kapitala na tom tržištu kao i reguliranje carina i drugih ograničenja.

3.2.1. Međunarodni monetarni fond

Međunarodni monetarni fond (MMF) je svjetska financijska institucija osnovana 1944. godine u Bretton Woodsu s ciljem očuvanja stabilnosti tečaja zemalja članica. Osim podržavanja stabilnosti valuta ciljevi osnivanja MMF-a su bili promicanje međunarodne monetarne suradnje, proširenje međunarodne trgovine, povećanje stope zaposlenosti, povećanje dohotka, uspostavljanje multilateralnog sustava plaćanja, ukidanje devizne barijere te otklanjanje neravnoteže u platnim bilancama.

MMF je ustrojen kao kapitalno poduzeće nastalo ulaganjem kapitala svake države članice koja je kao ulog obvezna uplatiti kvotu razmjerno svojoj ulozi u svjetskoj trgovini, s time da je 25% kvote dužna uplatiti u jednoj od zdravih svjetskih valuta, a preostalih 75% u nacionalnoj valuti ili sigurnim vrijednosnim papirima.

Svoje poslovanje MMF ostvaruje putem svojih tijela upravljanja. Sjedište MMF-a i njegovih upravnih tijela je u Washingtonu.

Glavno upravno tijelo MMF-a je Odbor guvernera koji se sastoji od guvernera svih zemalja članica Fonda koji između sebe biraju predsjednika. Odbor guvernera donosi sve važnije odluke, a sastaje se jednom godišnje, s time da je sastanak svake treće godine izvan sjedišta, u nekoj zemlji članici izvan SAD-a.

Drugo po važnosti tijelo upravljanja je Izvršni odbor koji čine 20 izvršnih direktora predstavnika zemalja članica, od kojih je 5 iz zemalja s najvećim financijskim udjelom u Fondu, a preostalih 15 direktora zastupaju interesne grupe zemalja članica. Izvršni odbor uz ostvarivanje izvršnih funkcija priprema godišnje izvješće djelovanja.

Predsjednik Izvršnog odbora djeluje kao treće tijelo upravljanja MMF-a. Uz poslove predsjednika Izvršnog odbora u njegovoj nadležnosti je briga o organizaciji, osoblju, osobito njihovo imenovanje, zapošljavanje i otpuštanje.

Danas MMF djeluje kao nadzor razvoja ekonomskog i financijskog sustava. U toj ulozi upravlja krizom na način da pruža tehničku i financijsku potporu najzaduženijim i najsiromašnijim zemljama koje imaju problema sa bilancom plaćanja.

3.2.2. Svjetska trgovinska organizacija

Neuređeni financijski odnosi koji su stvarali poteškoće u odvijanju međunarodne razmjene bili su uzrok održavanja konferencije u srpnju 1944.godine u Bretton Woodsu, SAD, na kojoj je sudjelovalo 44 zemlje sa preko 700 sudionika. Pod nazivom Bretton Woodski sporazum na konferenciji su postavljeni ciljevi za stvaranje novog međunarodnog poretka nakon rata i uveden je zlatno-dolarski sustav sa fiksnim paritetom dolara za zlato gdje je dolar postao svjetska valuta. Takav sustav bio je održiv pod uvjetom snažne američke privrede, odnosno do 1976. g. kada se službeno ukida fiksna cijena zlata i uvodi fluktuirajući tečaj valuta i tržišna cijena zlata.

1947.g. je potpisan Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT). To je multilateralni međunarodni sporazum o carinskoj i vanjskoj trgovinskoj politici. Ciljevi GATT-a; uklanjanje diskriminacije u međunarodnoj trgovini, liberalizacija vanjske trgovine, uvođenje načela najvećeg povlaštenja, smanjenje carina na uvezenu robu i uklanjanje uvoznih ograničenja, su se postupno ostvarivali kroz četiri runde multilateralnih trgovinskih pregovora: Dillon runda (1960-1961), Kennedy runda (1964-1967), Tokyo runda (1973-1979) i Urugvajaska runda (1986-1994) u okviru koje je 15. travnja 1994. u Marakešu, Maroko osnovana Svjetska trgovinska organizacija (WTO – World Trade Organization). Deklaracijom iz Marakeša dotadašnji Opći sporazum o carinama i trgovini proširen je na dva nova područja – trgovinu usluga (GATS) i intelektualno vlasništvo (TRIPS). 2001. godine u Dohi, Katar pokrenuta je Doha runda s ciljem proširenja nadležnosti WTO-a na tzv. Singapurska područja ulaganja i zaštite okoliša.

Svjetska trgovinska organizacija ima sjedište u Ženevi i u njenom radu sudjeluje 164 zemalja članica, koje ostvaruju 98% svjetske trgovine. Sporazumi koje WTO sklapa moraju obuhvaćati osnovna načela od kojih su najvažniji: načelo nediskriminacije i načelo liberalizacije trgovine, poticanja konkurencije i dodatne pomoći nerazvijenim zemljama.

Sadržaj sporazuma koji se sklapaju u okviru Svjetske trgovinske organizacije utvrđuje se u okviru ministarske konferencije kao najvišeg tijela njezine organizacijske strukture. Postoje

četiri razine tijela WTO-a; prvu čine glavno vijeće koje odlučuje o tekućim pitanjima WTO-a između zasjedanja ministarskih konferencija u obliku tijela glavnog vijeća za rješavanje sporova i tijela za pregled trgovinskih politika koja su tijela druge razine. Na trećoj razini djeluju vijeća odgovorna Glavnom vijeću; Vijeće za trgovinu robama, Vijeće za trgovinu uslugama, i vijeće za trgovinska pitanja, njih čine odbori i radne skupine kao četvrta razina organizacijske strukture.

Države članice WTO-a nastupaju zasebno ili grupirajući se prema zajedničkim interesima putem svojih za tu svrhu osnovanih konzultativnih skupina; CAIRNS (Argentina, Australija, Brazil, Kanada, Čile, Kolumbija, Fiji, Mađarska, Indonezija, Malezija, Novi Zeland, Paragvaj, Filipini, Tajland i Urugvaj, EU (15 država članica EU), ASEAN (Malezija, Indonezija, Singapur, Filipini, Tajland, Brunei), ACP (određene, afričke, karipske i zemlje Tihog oceana), NAFTA (Kanada, SAD i Meksiko), MERCOSUR (Brazil, Argentina, Paragvaj i Urugvaj), CEFTA plus (Poljska, Češka, Mađarska, Slovačka, Slovenija, Bugarska, Rumunjska, Litva, Estonija, Latvija i RH)) i RAM skupina ili grupa nedavno pridruženih članica.

Temeljni cilj WTO je postizanje održivog rasta i razvitka gospodarstva, opće dobrobiti, liberalnog trgovinskog okruženja, te doprinos postizanju bolje suradnje u vođenju svjetske ekonomske politike.¹⁴

3.2.3. Svjetska banka

Svjetska banka je međunarodna svjetska institucija osnovana 1944. godine u Bretton Woodsu sa ciljem da pomogne u obnovi ratom razrušene Europe. S radom je započela 1946. godine, a sjedište joj je u Washingtonu. Od svog osnivanja do danas se preoblikovala i dijelila i danas grupaciju Svjetske banke čine Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD), Međunarodno udruženje za razvoj (International Development Association - IDA), Međunarodna financijska korporacija (International Financial Corporation - IFC), Multilateralna agencija za garantiranje investicija (Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (International Center for Settlement of Investment Disputes - ICSID).

Najviša tijela Svjetske banke su Odbor guvernera kojeg čine ministri financija iz zemalja članica, kojima je povjerena sva vlast Banke i Odbor izvršnih direktora kojeg čine 25

¹⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Multilateralni odnosi, dostupno na [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-\(wto\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-(wto)/), 16. kolovoz 2020.

direktora koji nadziru poslovanje Banke. Odbor guvernera se sastaje jednom godišnje na Godišnjoj skupštini Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda. Pravo glasanja određuje se razmjerno udjelu koji zemlja članica uplaćuje za članstvo u pojedinoj instituciji.

Osnovni zadaci Svjetske banke su:

- Pomaganje obnove i razvoja proizvodnje i gospodarstva nedovoljno razvijenim zemljama članicama tako da olakšava investiranje kapitala,
- Podsticanje privatnih investicija putem garancija ili učešća u zajmovima vlastitim ili posuđenim sredstvima,
- Pomaganje razvijanja međunarodne trgovine i održavanja ravnoteže u bilancama plaćanja poticanjem međunarodnih investicija u cilju razvoja gospodarstva zemalja članica¹⁵

Svjetska banka svoje poslovanje obavlja kapitalom formiranim iz učešća zemalja članica i sredstvima mobiliziranim na tržištu kapitala.

3.3. Uloga medija u procesu globalizacije

¹⁵ Moj-bankar.hr, Svjetska banka, dostupno na <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/S/Svjetska-banka>, 23. kolovoz 2020.

Informatizacija i moderne tehnologije omogućile su medijima moć približiti se svim sferama društvenog, političkog i gospodarskog života. One omogućuju medijima da prenose sve dostupne informacije koje preuzimaju s mjesta događaja ili dostupnih mreža. Takav utjecaj medija i posredno uključivanje u djelovanje političkih struktura još u bliskoj prošlosti bio je nezamisliv. „Povijest diplomacije govori da su informacije bile monopol i važno sredstvo vanjske politike vojskovođa, špijuna i diplomata. Razvoj informacijske tehnologije i globalni efekt medija uključio je brojne nove korisnike.“¹⁶

Naime, svojim djelovanjem putem Interneta i satelitske komunikacije brzo prenose u javnost informacije kojima imaju mogućnost sudjelovati u stvaranju vanjske politike i donošenju političkih odluka.

Međutim, postavlja se pitanje njihove objektivnosti i vjerodostojnosti. Obzirom je u prirodi medija da se bave novim i aktualnim događajima i događajima koji izazivaju veći interes javnosti, postoji mogućnost da na taj način vrši pritisak na političare da reagiraju samo na aktualne teme, a zapostave možda neke važnije probleme. Kako bi se usmjerilo medije da djeluju u službi javnosti, a ne kao sredstvo interesnih skupina države su se orijentirale na jačanje međunarodnih odnosa s javnosti.

3.4. Pozitivni i negativni učinci globalizacije

Učinci globalizacije mogu se prepoznati u svim dimenzijama njezinog djelovanja; gospodarskoj, političkoj, kulturalnoj, ekološkoj, tehnološkoj, informacijskoj i demografskoj.

Kad govorimo o učincima koje globalizacija ima na gospodarstvo u prvom redu ističe se širenje svjetskog tržišta, koje pod uvjetom liberalne politike kretanja robe i usluga pridonosi porastu proizvodnje i potrošnje koje dovodi do ostvarenja krajnjeg cilja, gospodarskog rasta i razvoja. Tome pridonose brži prijenos znanja i razvoj novih tehnologija te veća dostupnost i brži prijenos informacija kao pozitivni učinci tehnološkog razvoja.

Zajedničko djelovanje i integracija znanja i vještina uzrok su poboljšanja kvalitete života stanovnika nerazvijenih zemalja, rasta poduzetnosti i kreativnosti, obrazovanja i usavršavanja radnika.

¹⁶ Plevnik J., „**Iza globalizacije**“, Golden marketing, Zagreb, (2003.), str. 181.

Djelovanje međunarodnih institucija za zaštitu okoliša i pridržavanje odredbi ugovorenih raznim političkim i trgovinskim sporazumima sklopljenih od strane nositelja globalizacije dovelo je do povećanja svijesti o prevenciji i onečišćenju okoliša čime se pozitivno utječe na smanjenje ispuštanja stakleničkih plinova. Među pozitivnim ekološkim učincima mogu se još izdvojiti razvoj novih sirovina i izvora energije.

Unatoč svojim pozitivnim stranama, počeci globalizacije i njeni procesi su uvelike doprinijeli povećanju nejednakosti u svijetu. U prvom redu to se odnosi na nejednakost između bogatih i razvijenih zemalja poput SAD-a, Japana, Australije i zemalja zapadne Europe s jedne strane i zemalja u razvoju s druge strane. Na svojoj strani razvijene zemlje u startu su imale znanje i bolji pristup svjetskom tržištu. Pod utjecajem rane industrijalizacije i sklapanja trgovinskih sporazuma kojima su si međusobno pogodovale, svoju prednost su postupno povećavale.

Osnovna negativna posljedica globalizacijskih procesa očituje se kao financijska dominacija razvijenih zemalja, dok se u nerazvijenim zemljama povećava netrpeljivost između bogatih i siromašnih slojeva društva, pojavljuje se monopol, učestalost valutnih kriza, povećava se broj nezaposlenih i razina siromaštva te se iskorištava radna snaga. Međutim, višak jeftine radne snage u nerazvijenim zemljama manifestirao se na gospodarstvo razvijenih zemalja. Tako su početkom 21. st., u potrazi za jeftinijom radnom snagom, velike kompanije počele svoja postrojenja seliti u gospodarstva nerazvijenih zemalja, što je dovelo do zatvaranja radnih mjesta i povećanja nezaposlenosti u visokorazvijenim zemljama.

4. POSLJEDICE GLOBALIZACIJE I EUROPSKA UNIJA

4.1. Nastanak Europske unije kao globalnog tržišnog konkurenta

Nakon završetka drugog svjetskog rata razvijene zemlje se pod utjecajem globalnih procesa, a potaknute svojim ekonomskim interesima među kojima se ističu širenje tržišta, uklanjanje trgovinskih prepreka te slobodno kretanje roba, usluga i kapitala, ovisno o ideji i svom geografskom položaju počinju udruživati i osnivati različite međunarodne integracije. Među njima možemo izdvojiti one s najznačajnijom ulogom u svijetu, a to su Ujedinjeni narodi koja pripada grupi univerzalnih međunarodnih organizacija, Europska unija, LAFTA i MERCOSUR kao regionalne organizacije, NATO politička organizacija, MMF i WTO univerzalne organizacije, CEFTA, NAFTA i ASEAN subregionalne organizacije, CEFTA, LAFTA i NAFTA zona slobodne trgovine.

Posljedica jedne od najvećih integracija u svijetu je nastanak Europske unije, koja je nastala na temeljima gospodarske suradnje šest zemalja: Belgije, Njemačke, Francuske, Italije, Luksemburga i Nizozemske, pod nazivom Europska zajednica za ugljen i čelik (EZUČ). Idejni začetnik je bio francuski strateg i stručnjak, Jean Monnet koji je prvo predložio udruživanje francuske i njemačke teške industrije. Njegov prijedlog je prvi puta predstavljen javnosti 09. svibnja 1950. godine i taj dan se slavi kao Dan Europe, iako je osnivanje EZUČ-a od strane šest država uslijedilo potpisivanjem ugovora iz Pariza 1951. godine. Rimskim ugovorima 1957. godine iste su države osnovale Europsku ekonomsku zajednicu (EEZ) i Europsku zajednicu za atomsku energiju (EUROATOM). Te tri zajednice su potpisivanjem Sporazuma o udruživanju 1965. godine u Luksemburgu objedinjene pod nazivom Europska zajednica.

„Ugovor je oblikovao pet kriterija konvergencije:

1. Valute su trebale ostati unutar granice normalne fluktuacije oko pariteta (originalno 2,25 posto, što se kasnije izmijenilo na 15 posto) iz 1995. godine,
2. Inflacija se trebala spustiti ispod prosjeka triju zemalja s najnižim stopama inflacije uvećanog za 1,5%,
3. Dugoročne kamatne stope trebale su se smanjiti unutar 2 posto od prosjeka triju zemalja s najnižim stopama inflacije,
4. Nacionalni proračunski deficiti nisu smjeli premašiti 3 posto BDP-a,
5. Javni dug trebao se smanjiti na 60 posto BDP-a.¹⁷

¹⁷ Victor R.H.K., „Kako se zemlje natječu“, Mate, Zagreb, (2010.), str. 218.

Europska unija je jedinstvena i nadnacionalna zajednica uspostavljena 1993. godine stupanjem na snagu Ugovora o EU koji je potpisan 1992. godine u Maastrichtu. Tada je Europska zajednica prerasla u Europsku uniju.

„Ovim ugovorom su postavljeni ciljevi ekonomske i monetarne unije, jedinstvene valute, zajedničke vanjske i sigurnosne politike, zajedničke obrambene politike, a zatim i obrane, uvođenje državljanstva Unije, uske suradnje u pravosuđu i unutarnjim poslovima“.¹⁸

Do danas je Europska unija doživjela sedam proširenja i jedno istupanje. U prva tri pridruženja proširivala se kao Europska zajednica; 1973. godine pridružile su se Velika Britanija, Danska i Irska, 1981. Grčka, te 1986. Španjolska i Portugal. Četvrtim proširenjem se po prvi puta proširuje Europska unija, koja 1995. godine prima u članstvo Austriju, Finsku i Švedsku. 01. svibnja 2004. Europska unija je primila deset novih članica: Cipar, Češku, Estoniju, Letoniju, Litvu, Mađarsku, Poljsku, Slovačku, Sloveniju i Maltu, što je bilo peto i najveće proširenje. Šestim proširenjem 2007. godine pridružile su se Rumunjska i Bugarska, te posljednjim sedmim proširenjem Europskoj uniji, 2013. godine pristupa Hrvatska kao 28. članica. Međutim, 2020. godine se događa prvo istupanje, s datumom 31. siječnja 2020. iz Europske unije istupa Velika Britanija, u literaturi događaj poznat kao Brexit.

Rezultat europskog integriranja je zajednica koju danas čini 27 država članica, a prostire se na 4 233 255,3 km² i ima oko 447 milijuna stanovnika. Iako govore više od 20 jezika, stanovnici Europske unije su međusobno povezani željom za promicanjem mira, demokracije, napretka, stabilnosti i vladavine prava.

Europska unija ima jedinstveni institucionalni ustroj koji se sastoji od niza institucija i svaka od njih ima jedinstvenu funkciju. Tako Vijeće Europske unije, Europska komisija i Europski parlament sudjeluju u donošenju zakonodavstva EU, Europsko vijeće određuje smjer političkog djelovanja EU, Sud Europske unije podupire vladavinu prava Europske unije, Europska središnja banka nadzire monetarnu politiku Europske unije i Europski revizorski sud nadzire financiranje djelovanja Europske unije. U institucionalnoj strukturi Europske unije ima i dr. službi, odbora i ureda nadležnih za razne nadzore, zastupanja i financiranja njezinog djelovanja.

4.2. Europska monetarna unija

¹⁸ MVEP, Multilateralni odnosi, O Europskoj uniji; dostupno na [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/), 23. kolovoz 2020.

Jedno od glavnih obilježja europske integracije je uvođenje eura kao jedinstvene valute na području Europske unije. Odluka o stvaranju monetarne unije donesena je još u okviru Ugovora o Europskoj uniji 10. prosinca 1991. od kada su počele pripremne radnje za uvođenje eura po fazama. 1998. godine je uspostavljena Europska središnja banka i započinje tiskanje novog novca „eura“ koji 01. siječnja 1999. postaje pravno valjanom valutom. Uvođenje eura u opticaj počinje 01. siječnja 2000. dok je za ukidanje statusa nacionalnih valuta zemalja članica koje uvode jedinstvenu valutu određen rok do 01. srpnja 2002. godine.

Uvođenje eura pretpostavljalo je pozitivne i negativne posljedice. Od pozitivnih posljedica njegovog uvođenja može se izdvojiti veća konkurentnost na jedinstvenom tržištu, izostanak troškova zamjene valuta, sniženje cijena i kamatnih stopa, porast agregatne potražnje, nacionalnog dohotka i zaposlenosti kao ekonomske posljedice, a političke su sigurnost i politička stabilnost. Od negativnih posljedica uvođenja eura upozoravalo se na mogućnost visoke inflacije, javnog duga i transfernih plaćanja, propast mnogih poduzeća, povećanje nezaposlenosti i ekonomski šok u ekonomskom pogledu te politička destabilizacija Europe.

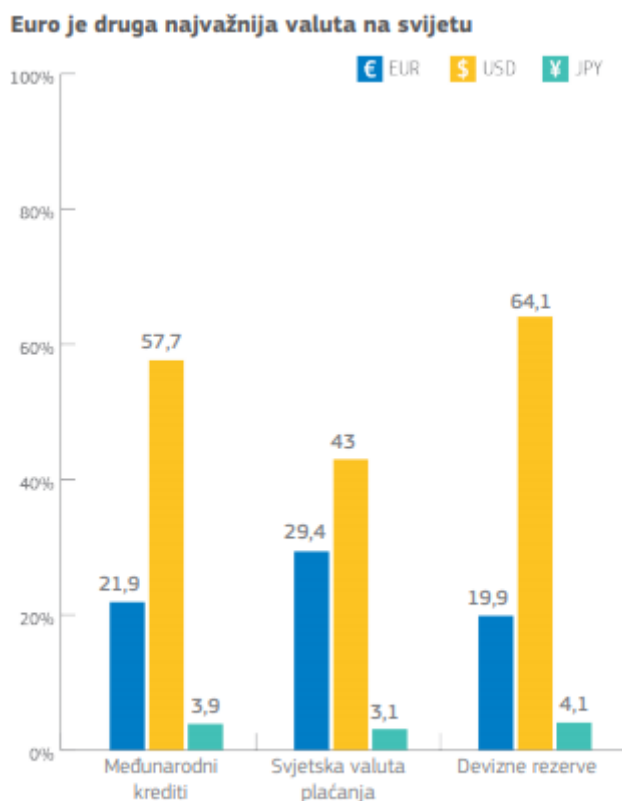
Slika 3. Karta Europe s označenim državama koje upotrebljavaju euro kao zajedničku valutu

Izvor: Europska komisija, Dokument za razmatranje o produbljenju ekonomske i monetarne unije, dostupno na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_hr.pdf, 23. kolovoz 2020.

Kao zajedničku valutu euro danas upotrebljava 19 članica Europske unije, što znači da ga upotrebljava oko 340 milijuna Europljana, te još 175 milijuna ljudi iz 60 zemalja i državnih područja koja su izravno ili neizravno svoju valutu vezala za euro.

Slika 4. Prikaz udjela eura u međunarodnim kreditima, kao svjetske valute plaćanja i deviznim rezervama

Izvor: Europska središnja banka, lipanj 2016.

Izvor: Europska komisija, Dokument za razmatranje o produbljenju ekonomske i monetarne unije, dostupno na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_hr.pdf, 23. kolovoz 2020.

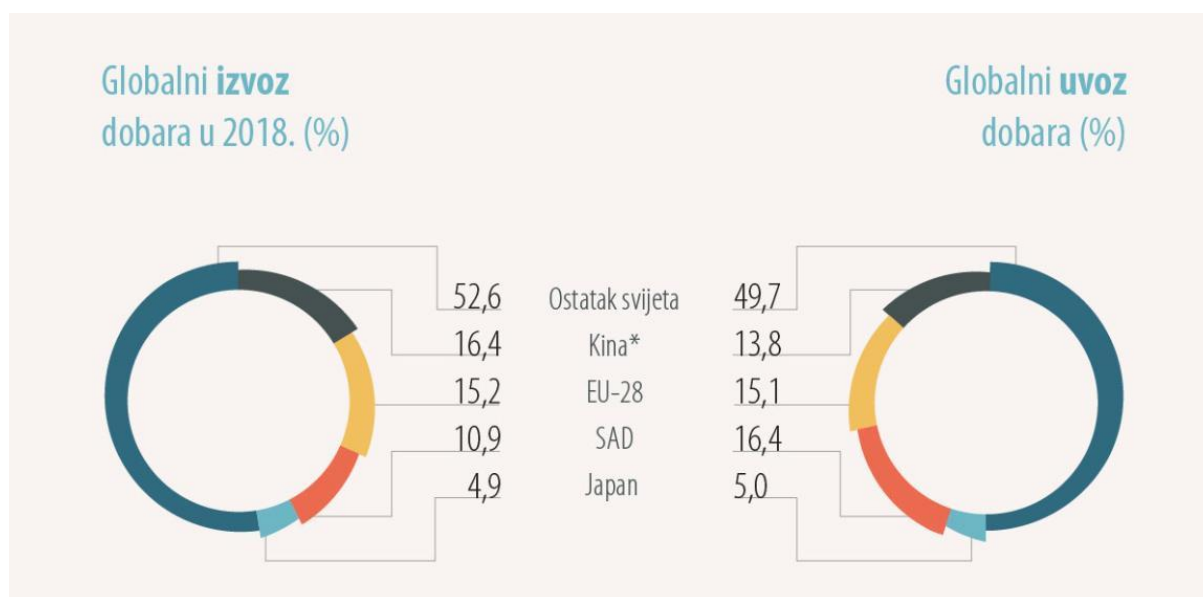
Iz dijagrama prikazanog na slici 2 je vidljivo da je euro kao mlada valuta uvedena prije 20 godina već sada zauzela 2. mjesto iza američkog dolara kao najkorištenije svjetske valute,

međutim da bi se održala stabilnost eura potrebno je pojačati integracijske procese. „Potrebno je povećati povjerenje na svim razinama, među državama članicama, između država članica i institucija EU-a i u široj javnosti.“¹⁹

4.3. Uspješnost procesa globalizacije EU kroz ekonomske pokazatelje

Europska unija je uz Sjedinjene Američke Države i Kinu jedna od tri najveće trgovinske sile u svijetu. „EU je najveće svjetsko gospodarstvo koje čini više od 20 % svjetskog bruto domaćeg proizvoda (BDP). Zahvaljujući BDP-u od oko 15 bilijuna EUR i otvorenosti tržišta koje ostvaruje izvoz roba i usluga u vrijednosti od 2791 milijardi EUR i uvoza u vrijednosti od 2578 milijardi EUR EU ima središnju ulogu u oblikovanju globalnog trgovinskog sustava, prije svega pružanjem potpore Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO).“²⁰

Slika 5. Udio izvoza i uvoza EU u odnosu na Kinu, SAD, Japan i ostatak svijeta

Izvor: Europski parlament, Infografika: EU i svjetska trgovina, dostupno na

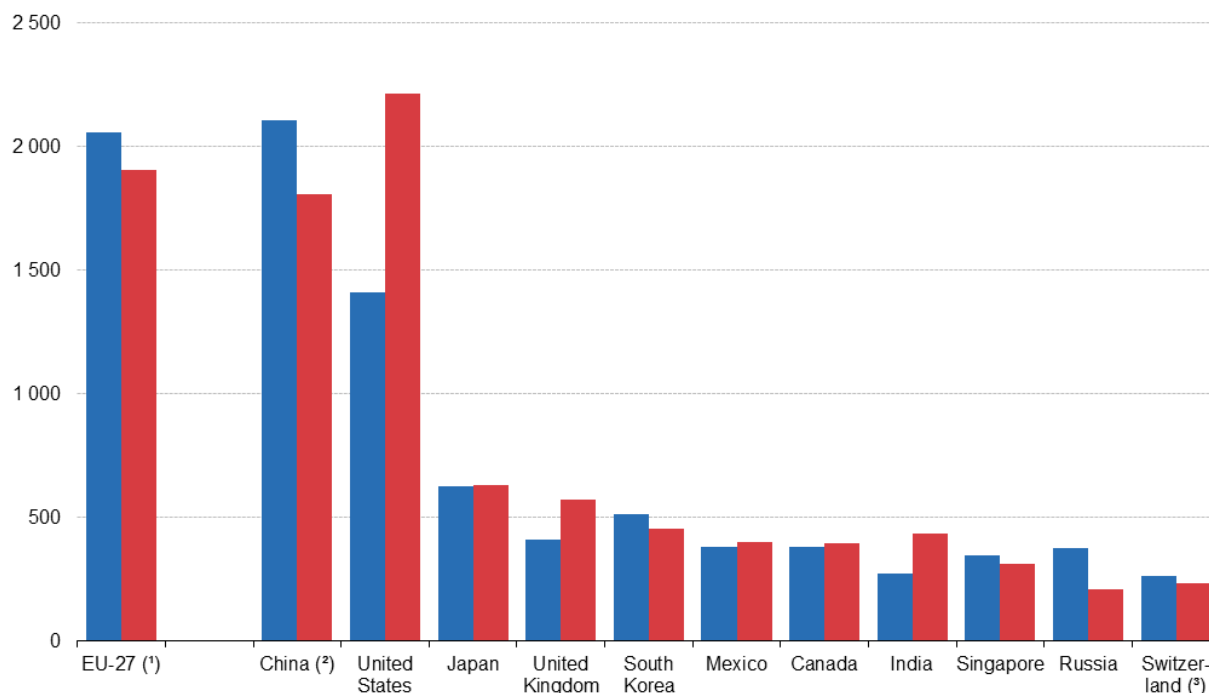
<https://www.europarl.europa.eu/resources/library/images/20191107PHT66021/20191107PHT66021-pl.jpg>, 25. kolovoz 2020.

¹⁹ Europska komisija, Dokument za razmatranje o produbljenju ekonomske i monetarne unije, dostupno na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_hr.pdf, 23. kolovoz 2020., str. 7.

²⁰ Europski parlament, Europska unija i njeni trgovinski partneri, dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.2.1.pdf, 23. kolovoz 2020.

Obzirom je Europska unija po udjelu i u svjetskom izvozu i u svjetskom uvozu na drugom mjestu, odmah iza Kine odnosno Sjedinjenih Američkih država, a u EU živi samo 6,9 % svjetskog stanovništva može se zaključiti da zauzima možda i najznačajnije mjesto u vanjskotrgovinskoj razmjeni na svjetskom tržištu.

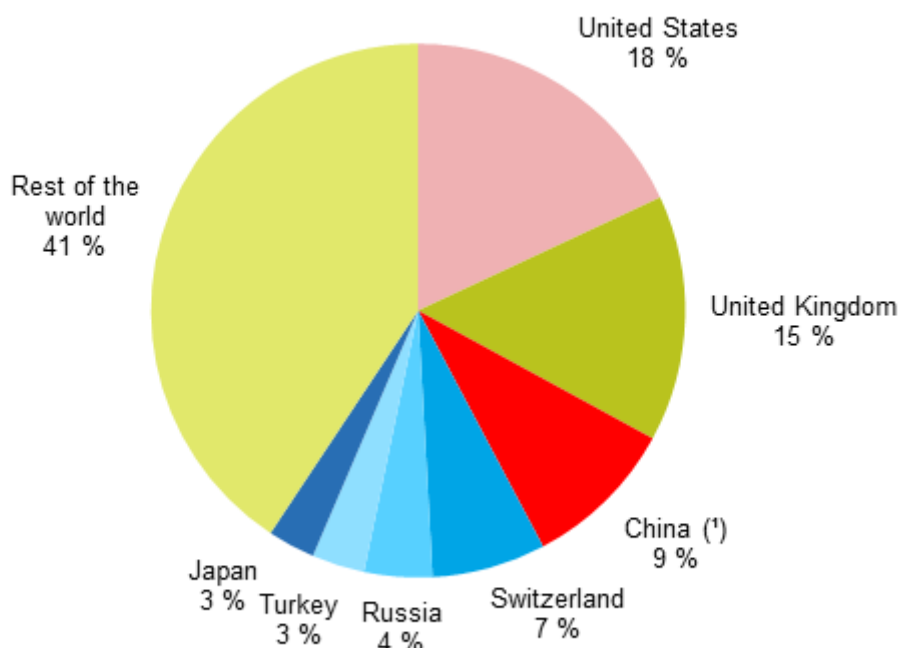
Slika 6. Glavni sudionici u međunarodnoj trgovini robom, 2018. (u milijardama EUR)

Izvor: Eurostat, Međunarodna trgovina robom, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/f3/Main_players_for_international_trade_in_goods%2C_2018_%28billion_EUR%29_FP2020.png, 25. kolovoz 2020.

Iz slike 6. je vidljivo je da su tri najveća sudionika u trgovini robom Europska unija, Kina i Sjedinjene Američke Države, te da je Europska unija zasebno ostvarila gotovo 4 milijarde eura u trgovini robom uz napomenu da taj udio ne uključuje trgovinu ostvarenu unutar Europske unije.

Slika 7. Vanjskotrgovinski partneri u kojima Europska unija ostvaruje najveći izvoz

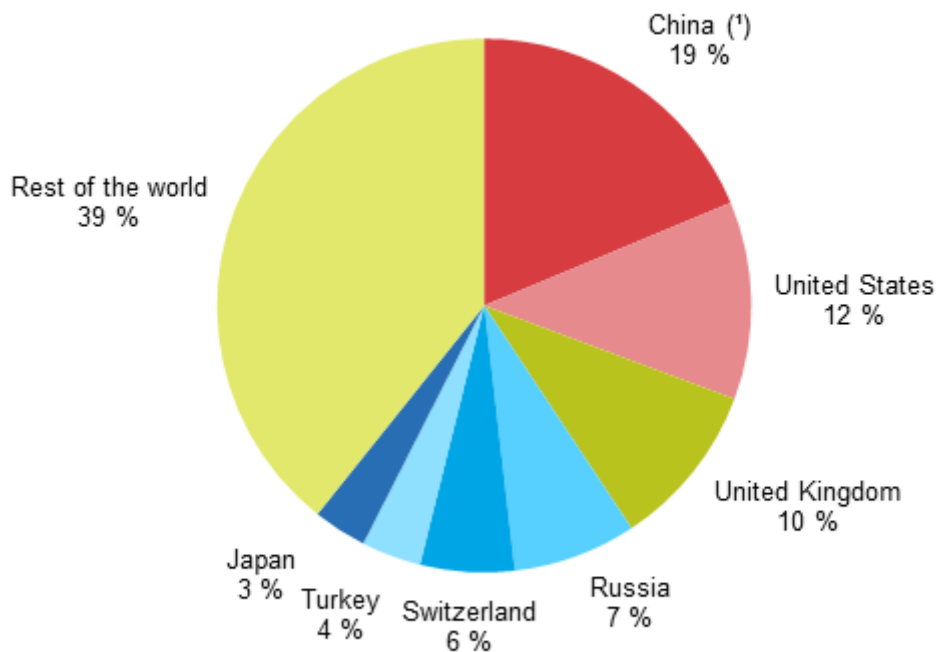

Izvor: Eurostat, Međunarodna trgovina robom, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/a/a6/Main_trading_partners_for_exports_of_goods%2C_EU-27%2C_2019_FP2020.png, 25. kolovoz 2020.

Europska unija ostvaruje najveći izvoz i uvoz sa 7 vanjskotrgovinskih partnera; Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo, Kina, Švicarska, Rusija, Turska i Japan, s time da je redosljed različit za izvoz i za uvoz. Najveći izvoz ostvaruje prema SAD-u (18%), dok uvozi najviše dobara iz Kine (19%). „Vrijednost međunarodne trgovine robom znatno je veća od vrijednosti od međunarodne trgovine uslugama (približno tri puta), što je posljedica pružanja nekih usluga zbog koje je otežano njihovo pružanje preko granica.“²¹

Slika 8. Vanjskotrgovinski partneri iz kojih Europska unija najviše uvozi

²¹ Eurostat, Međunarodna trgovina robom, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/a/a6/Main_trading_partners_for_exports_of_goods%2C_EU-27%2C_2019_FP2020.png, 25. kolovoz 2020.

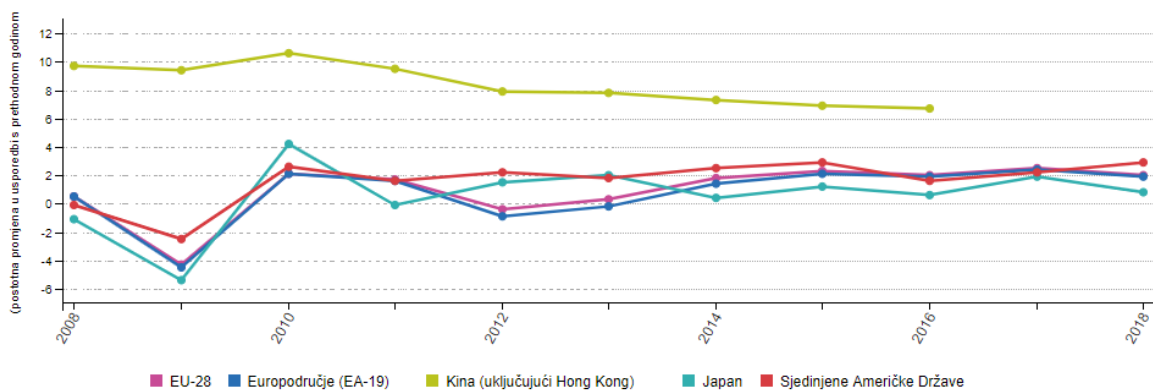

Izvor: Eurostat, Međunarodna trgovina robom, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/e/ef/Main_trading_partners_for_imports_of_goods%2C_EU-27%2C_2019_FP2020.png, 25. kolovoz 2020.

4.3.1. Pokazatelj rasta gospodarstva – bruto društveni proizvod (BDP)

Slika 9. Kretanje BDP-a od 2008. do 2018.

Rast realnog BDP-a, 2008. – 2018.

Napomena: utvrđeno na temelju ulančanih vrijednosti.

Kina (uključujući Hong Kong): od 2008. do 2010. – procjene; 2017. i 2018. – podaci nisu dostupni.

Japan i Sjedinjene Američke Države: 2018. – procjene.

Izvor: Eurostat (mrežna oznaka podataka: naida_10_gdp) i OECD

Izvor: Eurostat, Nacionalni računi i BDP, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr, 25. kolovoz 2020.

Iz kretanja stope BDP-a EU vidljivo je da stopa BDP-a bilježi snažan godišnji pad nakon početka svjetske financijske krize te je od 2008. do 2009. godine pala za više od 4%. U narednom razdoblju od 2010. do 2015. godine kretanje stope BDP-a je nestabilno i kreće se između 0% i 2%, da bi u razdoblju od 2015. do 2018. godine dostizala stabilniju vrijednost od oko 2% što je značilo oporavak gospodarstva.

4.3.2. Kretanje stope zaposlenosti i nezaposlenosti

Nakon utvrđivanja vrijednosti BDP-a, stopa zaposlenosti odnosno stopa nezaposlenosti je drugi najznačajniji pokazatelj razvijenosti nacionalnog gospodarstva. Na stopu zaposlenosti odnosno nezaposlenosti, koja se kod istraživanja kretanja na tržištu rada koristi kao socijalni pokazatelj životnog standarda stanovništva, utječe način trgovinske politike koja se provodi. „Trgovina robom i uslugama znatno doprinosi povećanju održivog rasta i stvaranju radnih mjesta. Više od 30 milijuna radnih mjesta u EU-u ovisi o izvozu izvan EU-a.“²²

Slika 10. Prikaz kretanja stope zaposlenosti od 2002. do 2018.

²² Europsko vijeće, Trgovinska politika EU-a, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/trade-policy/>, 25. kolovoz 2020.

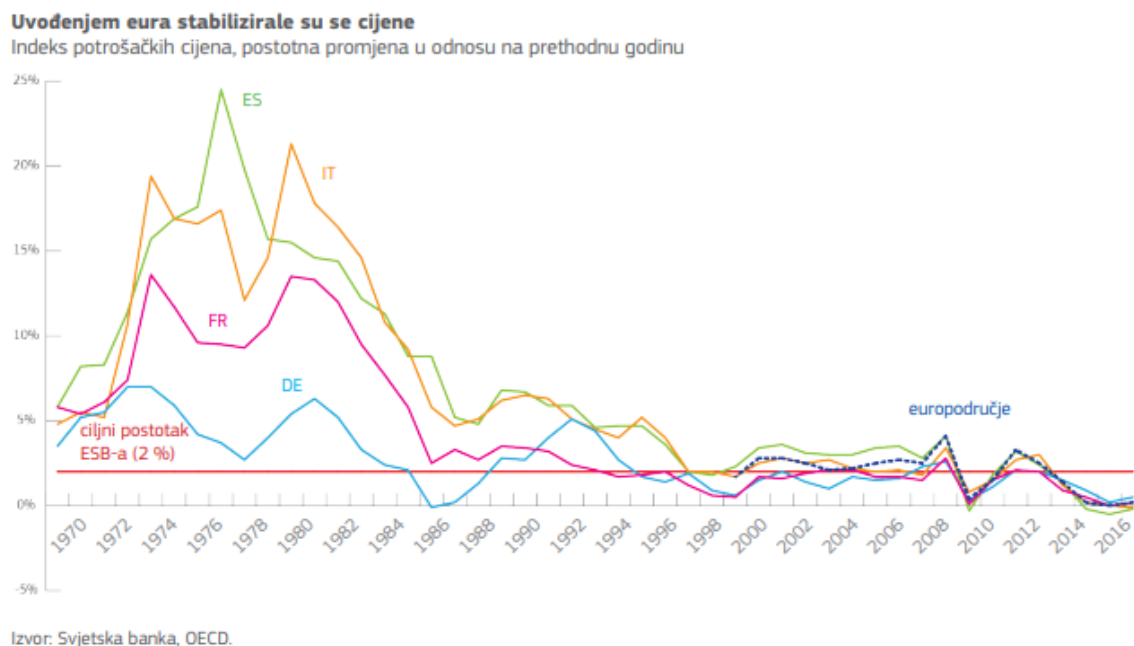

Izvor: Eurostat, Statistika zaposlenosti, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_statistics/hr, 25. kolovoz 2020.

Na slici 10. koja prikazuje kretanje stope zaposlenosti Europske unije u razdoblju od 2002.g. do 2018.g. je vidljivo da je stopa zaposlenosti u stalnom porastu, osim u razdoblju svjetske financijske krize od 2008.g. kada bilježi pad sa 70,2% na 68,9% 2009.g. oko koje razine se zadržala do 2013.g. od kada opet bilježi stalan porast do 2018.g. kada bilježi najvišu vrijednost od 73,2%.

4.3.3. Kretanje stope inflacije

Slika 11. Prikaz kretanja stope inflacije od 1970. do 2016.

Izvor: Europska komisija, Dokument za razmatranje o produbljenju ekonomske i monetarne unije, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_hr.pdf, 25. kolovoz 2020.

Iz kretanja stope inflacije u razdoblju od 1970. godine do 2016.g. vidljiv je pozitivan utjecaj monetarne unije, obzirom stopa inflacija bilježi stabilnost od uvođenja eura 2000.g., za razliku od razdoblja u kojem su vrijedile nacionalne valute s nestabilnim deviznim tečajevima.

4.3.4. Inovacije kao uvjet ekonomskog rasta

Uspješno natjecanje na globalnom tržištu i ostvarivanje održivog ekonomskog rasta proizlaze iz kreativnosti, odnosno sposobnosti za stvaranje inovacija. Svaka inovacija, omogućuje poduzeću ili gospodarstvu sudjelovanje u oblikovanju cijene novog proizvoda, čime ono ostvaruje profit i prednost pred konkurencijom na tržištu. Međutim, nemaju sve inovacije istu vrijednost. Tako postoje rutinske i revolucionarne inovacije. Rutinske inovacije nastaju usputno, i one primjerice, mogu samo poboljšavati proizvodni proces. Iako svaka inovacija ima svoju važnost, revolucionarne inovacije su inovacije koje mijenjaju svijet.

Jedan od najboljih primjera revolucionarne inovacije za globalizaciju je verzija Windowsa 3.0 koji je pokrenuo svijet u digitalnom obliku. Tim novim operacijskim sustavom bilo je

omogućeno dotad ograničenu količinu informacija stvarati, sakupljati, slati i dijeliti sa cijelim svijetom. „Ta je revolucija, prema Mundieu, umjesto velikim računalima dostupnim ograničenom broju ljudi za poslovne svrhe, stvorila vojsku ljudi sposobnu za stvaranje tog digitalnog sadržaja, lakše i jeftinije nego ikad prije, na svojim stolovima, u svojim kuhinjama, spavaćim sobama ili podrumima. Odjednom su se i obični ljudi mogli okoristiti računalima, a da nisu nužno bili programeri.“²³ Međutim, iako su sve pokrenuli, Windowsi nisu povezali svijet u obliku u kojem je to omogućeno pojavom, po Friedmanu druge sile, World Wide Weba, jer kad se radi o globalnom povezivanju upravo je World Wide Web inovacija koja je povezala svijet na način koji danas poznajemo.

4.4. Posljedice Brexita na gospodarstvo Europske unije

Kada govorimo o članstvu Ujedinjene Kraljevine u Europskoj uniji, poznato je da je oduvijek postojala struja koja nije zastupala pridruživanje, a kasnije i članstvo, koja je počela jačati tek nakon 2000.g., ali nedovoljno da bi se sazvao referendum. Međutim, nakon svjetske financijske krize ideja o izlasku Ujedinjene Kraljevine iz Europske unije je počela dobivati sve više pristalica koji su uspjeli pokrenuti održavanje referenduma koji je održan 23. lipnja 2016. godine i na kojem im je vrlo tijesno sa 51,9% prošao prijedlog za povlačenje iz Unije. „Glavne poruke kampanje za izlazak bile su preuzimanje kontrole nad granicama tj. useljavanjem, donošenjem zakona i proračunskim novcem koji UK uplaćuje u proračun Unije, dok je kampanja za ostanak apelirala na razumijevanje ekonomskih koristi od članstva u Uniji i zadržavanja globalnog utjecaja UK-a kroz institucije EU-a.“²⁴

Nakon složenih pregovora, 17. listopada 2019.g. je potvrđen Sporazum o povlačenju između Europske unije i Ujedinjene Kraljevine, koji je stupio na snagu 01. veljače 2020.g., i od tog datuma Ujedinjena Kraljevina više ne sudjeluje u donošenju odluka EU. Međutim, Sporazumom je dogovoreno prijelazno razdoblje koje će trajati do 31. prosinca 2020. godine i u kojem će se i dalje primjenjivati pravo EU u Ujedinjenoj Kraljevini. To se odnosi i na prava i obveze 3,5 milijuna Europljana koji žive i rade u Ujedinjenoj Kraljevini i 1,5 milijuna Britanaca koji žive i rade u EU-u, za koje i dalje vrijede jednaki uvjeti.

²³ Friedman T.L., „Svijet je ravna ploča“, Algoritam, Zagreb, (2010.), str. 67.

²⁴ Sandra Švaljek-stručni članak, Pazite što želite, jer bi Vam se moglo ostvariti!, dostupno na: file:///C:/Users/Romeo/Downloads/PKIEP_139_Svaljek.pdf, 25. kolovoz 2020.

Do kraja prijelaznog razdoblja EU i Ujedinjena Kraljevina imaju zadatak dogovoriti buduće partnerstvo čiji je okvir uspostavljen u Političkoj izjavi koja je sastavni dio Sporazuma o povlačenju.

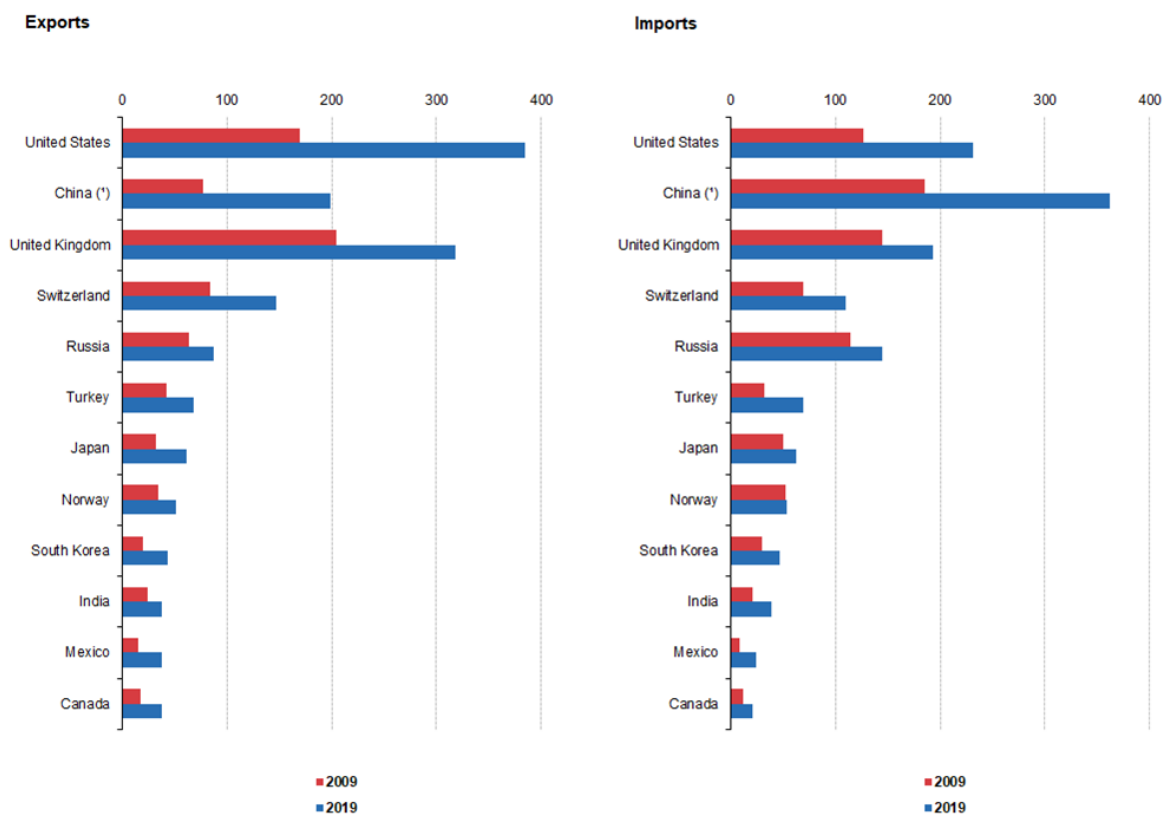
Unatoč dosadašnjim uložnim naporima u pregovaračkom procesu i usuglašenim rješenjima na mnogo područja, još uvijek nema napretka glede dvije stavke gospodarskog partnerstva:

Prva – osigurati ravnopravne uvjete za otvorenu i poštenu konkurenciju poduzeća, jer Ujedinjena Kraljevina inzistira u traženju jedinstvenih tržišnih povlastica,

Druga – usuglasiti se o uravnoteženom, održivom i dugoročnom rješenju u ribarstvu.

Najspornija stavka je carinska unija u kojoj Ujedinjena Kraljevina želi ostati dok se ne pronađe rješenje granice sa Republikom Irskom. U protivnom će doći do narušavanja teško postignutog mira i stabilnosti. Međutim, otvorena granica ugrožava jedinstvenost europskog tržišta i Europska unija teško pristaje na kompromis glede njegovog otvaranja i ugrožavanja.

Slika 12. Trgovina robom izvan EU-27 prema glavnim trgovinskim partnerima, EU-27, 2009. i 2019. (u milijardama EUR)

Izvor: Eurostat, Međunarodna trgovina robom, dostupno na [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International trade in goods/hr#Tri najve.C4.87a globalna sudionika u me.C4.91unarodnoj trgovini: EU.2C Kina i SAD](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hr#Tri_najve.C4.87a_globalna_sudionika_u_me.C4.91unarodnoj_trgovini:_EU.2C_Kina_i_SAD), 23. kolovoz 2020.

Iz prikaza sa slike 12. vidljivo je da je Ujedinjena Kraljevina uz SAD i Kinu najveći trgovinski partner Europske unije. Najveći izvoz 2009.g. EU je ostvarila upravo u Ujedinjenu Kraljevinu, dok je 2019.g. samo u SAD ostvarila veći izvoz. Za razliku od izvoza, uvezla je najviše iz Kine i 2009. i 2019.g., a na drugom mjestu je 2009.g. Ujedinjena Kraljevina, dok je 2019.g. Ujedinjena Kraljevina na trećem mjestu iza Kine i SAD-a, kao liste zemalja iz kojih je EU najviše uvezla. Ostvareni izvoz i uvoz dobara dokaz je velike međuovisnosti Europske unije i Ujedinjene Kraljevine iz čega proizlazi da je postizanje dogovora u pregovorima, u svim stavkama Sporazuma, od iznimne važnosti kako za održavanje gospodarske stabilnosti Europske unije tako i za gospodarstvo Ujedinjene Kraljevine.

4.5. Trgovinska politika Europske unije

Globalizacija i njeni procesi doveli su do povećanja vanjske trgovine, povećanja konkurentnosti i gospodarske međuovisnosti. Zadatak trgovinske politike EU je da pomoću trgovinskih sporazuma, trgovinskih pravila i članstva u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji odgovori na nove zahtjeve.

Trgovinske sporazume Europska unija sklapa s trgovinskim partnerima s kojima želi poboljšati trgovinske prilike i povećati razmjenu dobara i usluga.

Europska unija primjenjuje dva pravila trgovinske zaštite; antidamping kojim se štite proizvođači iz EU od nepoštena konkurencije i subvencioniranje kao osiguranje od plaćanja previsokih cijena za proizvode uvezene u Europsku uniju.

Članstvom u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji Europska unija si osigurava ekonomski rast, viši standard života, višu stopu zaposlenosti, mir i stabilnost.

4.5.1. Trgovinski sporazumi

Europska unija vodi pregovore s mnogim trgovinskim partnerima radi otvaranja novih tržišta, poboljšanja i olakšavanja trgovinskih odnosa te uklanjanja trgovinskih prepreka. Nakon što se u pregovaračkom procesu utvrde načela koja će obuhvaćati trgovački sporazum pristupa se njegovom sklapanju.

Trgovinski sporazumi razlikuju se ovisno o svojem sadržaju:

- sporazumima o gospodarskom partnerstvu podupire se razvoj trgovinskih partnera iz afričkih, karipskih i pacifičkih zemalja,
- sporazumima o slobodnoj trgovini omogućuje se uzajamno otvaranje tržišta s razvijenim zemljama i gospodarstvima u usponu osiguravanjem povlaštenog pristupa tržištima,
- Sporazumima o pridruživanju jačaju se politički dogovori.²⁵

4.5.1.1. Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Mercosura

Najveći i jedan od najvažnijih sporazuma za gospodarstvo Europske unije je Sporazum o slobodnoj trgovini, sklopljen nakon 20 godina pregovora 28. lipnja 2019.g., između Europske unije i Mercosura, trgovinskog bloka koji čine južnoameričke države Argentina, Brazil, Paragvaj i Urugvaj. Tim si sporazumom Europska unija želi osigurati veće tržište za prodaju automobila, dok zemlje Mercosura imaju priliku povećati izvoz govedine i etanola u Europu.

Uz važne trgovinske sporazume koje je Europska komisija već sklopila s Japanom i Kanadom, a koje uključuju tržišta od 640 odnosno 550 milijuna ljudi, novi će sporazum s južnoameričkim blokom obuhvatiti čak 780 milijuna ljudi te će stvoriti tržište za robe i usluge koje čini gotovo četvrtinu svjetskog bruto domaćeg proizvoda.²⁶

Sporazum o slobodnoj trgovini između EU i Mercosura je riješio tri ključna pitanja vanjske trgovine između Europske unije i zemalja Mercosura.

Prvo pitanje odnosi se na ukidanje carina, čime izvoznici Europske unije ostvaruju prednost pred konkurentima na rastućem južnoameričkom tržištu.

²⁵ Europsko vijeće, Vijeće Europske unije, Trgovinski sporazumi EU-a, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/trade-policy/trade-agreements/>, 23. kolovoz 2020.

²⁶ Službene internetske stranice EU-a, Zašto je trgovinski sporazum s Mercosurom važan?, dostupno na https://ec.europa.eu/croatia/news/why_is_the_trade_agreement_mercosour_so_important_hr, 23. kolovoz 2020.

Drugo važno pitanje je zaštita geografskog porijekla europskih proizvoda, i to 357 visokokvalitetnih prehrambenih proizvoda europskih proizvođača koji se svojom kvalitetom, originalnošću i jedinstvenošću ističu na svjetskom tržištu, a ovim su sporazumom dobili zasluženu zaštitu od imitacije proizvođača južnoameričkih država Mercosura.

Treće pitanje se odnosi na standardizaciju proizvoda kojom se želi postići da proizvodi uvezeni u Europsku uniju moraju biti u skladu s uredbama utvrđenim Pariškim sporazumom o klimi te podlijegati standardima za zaštitu biljaka i životinja, zaštitu prava radnika i zaštitu okoliša.

Naime, obje su se strane obvezale zalagati za poštivanje odredbi Pariškog sporazuma glede smanjivanja emisije stakleničkih plinova, oko 40% do 2030. godine, ali tu se ističe stavka kojom se Brazil obvezao zaustaviti jedan od najvećih problema koji utječe na zagađenje okoliša na svjetskoj razini, a to je ilegalno krčenje šuma u Amazoni te zasaditi 12 milijuna hektara šume do 2030. godine.

Brazil je među najvećim svjetskim proizvođačima kave, sisala, šećerne trske, banana, šećera, kakaova zrna, soje, govedine, teletine, papra, duhana, električne energije s 12% svjetskog udjela u hidroenergetskoj proizvodnji i nafte i njezinih derivata s 2,5% svjetske proizvodnje. Vrijednost izvoza ostvarenoga 2013. bila je 244,8 milijarda USD, a uvoza 241,4 milijarde USD.²⁷

Među vanjskotrgovinskim partnerima Brazila najveći udio imaju Kina sa 17% izvoza i 15,3% uvoza, zatim SAD sa 11,1% izvoza i 14,6% uvoza te Argentina sa 7,4% udjela u izvozu i u uvozu.

Slika 13. i 14. Prikaz udjela vanjskotrgovinskih partnera u izvozu i uvozu Brazila

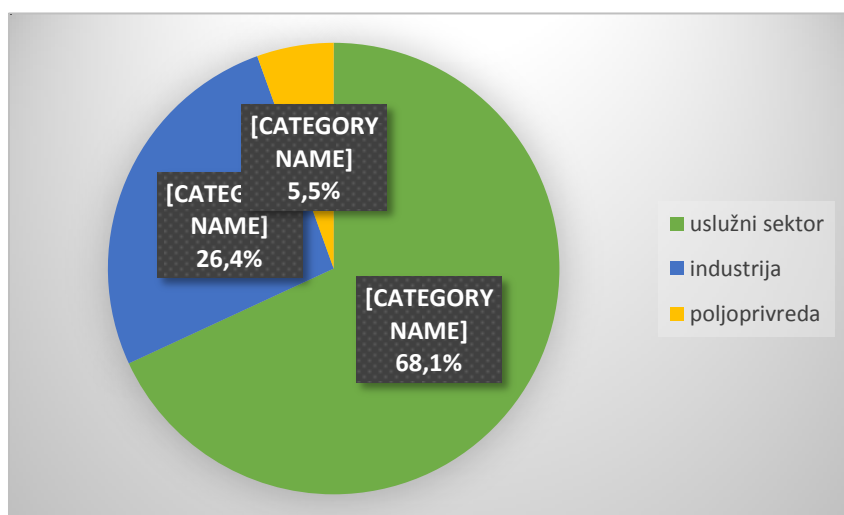

pedija, Australija, dostupno na kolovoz 2020.

Izrada studenta prema podacima Lesikografski zavod Miroslav Krleža, Brazil, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9346>, 23. kolovoz 2020.

Iz prikaza na slici 13. i 14. vidljivo je da je Kina najveći trgovinski partner Brazila s većim udjelom u izvozu od uvoza, da je SAD drugi sa većim udjelom u uvozu od izvoza, te Argentina treća sa jednakim udjelom i u izvozu i uvozu.

U sastavu BDP-a (2017) najveći je udio uslužnoga sektora (68,1%), a slijedi industrija (26,4%) i poljoprivreda (5,5%), uz stopu nezaposlenosti od 5,7%.²⁸

Slika 15. Prikaz udjela djelatnosti u BDP-u Brazila

Izrada studenta prema podacima Hrvatske enciklopedije Leksikografski zavod Miroslav Krleža., dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9346>, 23. kolovoza 2020.

Obzirom se Sporazumom o slobodnoj trgovini s Europskom unijom zemljama Mercosura otvorila velika prilika za povećani izvoz svojih prehrambenih proizvoda, pojavila se bojazan drugih europskih proizvođača da neće moći konkurirati cijenama proizvoda iz zemalja Mercosura, osobito goveđeg mesa čiji su zemlje Mercosura najveći izvoznik. No, čini se da je takvo mišljenje neopravdano, obzirom 99000 tona govedine koliko će Mercosur moći po Sporazumu izvesti u Europsku uniju predstavlja samo 1,2% goveđeg mesa koje se godišnje konzumira u Europskoj uniji.

Također se pojavila kritika da će tako privilegirani i povećani izvoz prehrambenih proizvoda na europsko tržište zaobići visoke standarde hrane Europske unije. Naime, europski poljoprivrednici podliježu vrlo visokim standardima trgovinske politike i nisu suglasni da ih Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Mercosura dovede u položaj nepoštene konkurencije.

Međutim, nepobitno je da Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Mercosura odnosno provedba njegovih odredbi pridonosi uništenju šuma Amazone, jer omogućuje zemljama Mercosura da u zamjenu za smanjene tarife na automobile, strojeve i kemikalije povećaju izvoz poljoprivrednih proizvoda što će dovesti do širenja stočarstva te povećanja poljoprivrednih obradivih površina, a time i krčenja šuma Amazone. Tako ekološka organizacija Greenpeace ističe 5 razloga protiv Sporazuma o slobodnoj trgovini između Europske unije i Mercosura :

1. uništavanje amazonske prašume uslijed povećanja obradivih površina,
2. zagađenje zraka uslijed povećanih prometnih ruta,
3. zagađenje zraka uslijed širenja europske autoindustrije,

4. upotreba pesticida i genetskog inženjeringa u poljoprivrednoj industriji uzrokovana povećanom potražnjom i izvozom poljoprivrednih proizvoda zemalja Mercosura,
5. čišćenje amazonskih područja od autohtonog domorodačkog stanovništva, čime se ugrožavaju ljudska prava.

4.5.1.2. Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Australije

Australija je jedno od najbrže rastućih razvijenih gospodarstava svijeta. Odlikuju je visok ekonomski rast, niska inflacija, niske kamatne stope i konkurentan poslovni sektor, fleksibilno tržište radne snage i djelotvorna demokratska uprava.²⁹ Tome su pridonijeli prirodno bogatstvo (ugljen, zlato, bakar, željezna i uranova ruda, prirodni plin), vrijedno stanovništvo te dobra razvojna i vanjska politika. Zahvaljujući učinkovitim političkim reformama postala je konkurentno područje privlačno stranim investitorima i poduzećima.

Njezinu poslovnu sigurnost i održiv rast osiguravaju:

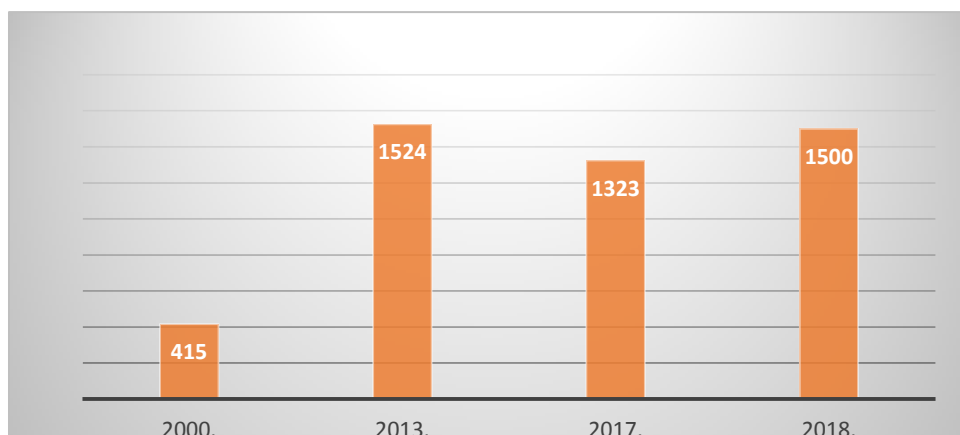
- pozitivan položaj proračuna – u suficitu, svjetski sustav s razboritim zakonodavstvom,
- snažno i tržišno orijentirane gospodarske propise o nesolventnosti,
- dobra konkurentnost na ključnim područjima kao što su telekomunikacije, električna energija i plin,
- otvoreno gospodarstvo koje trgovinu i ulaganja olakšava veoma niskim carinskim i drugim ograničenjima,
- novi sustav radne snage i oporezivanja.³⁰

Nagli gospodarski rast Australije možemo pratiti prema vrijednosti njenog BDP-a od 2000.g. kada je iznosio 415 milijardi USD, te je do 2013.g. narastao na 1574 milijarde dolara, da bi se 2017.g. spustio na vrijednost od 1323 milijarde dolara, te prema podacima MMF-a 2018.g. ponovo dostigla vrijednost od 1500 milijardi dolara.

²⁹ Veleposlanstvo Australije, Australsko gospodarstvo, dostupno na <https://croatia.embassy.gov.au/zgrbcroatian/Gospodarstv1.html>, 23. kolovoz 2020.

³⁰ Veleposlanstvo Australije, Australsko gospodarstvo, dostupno na <https://croatia.embassy.gov.au/zgrbcroatian/Gospodarstv1.html>, 23. kolovoz 2020.

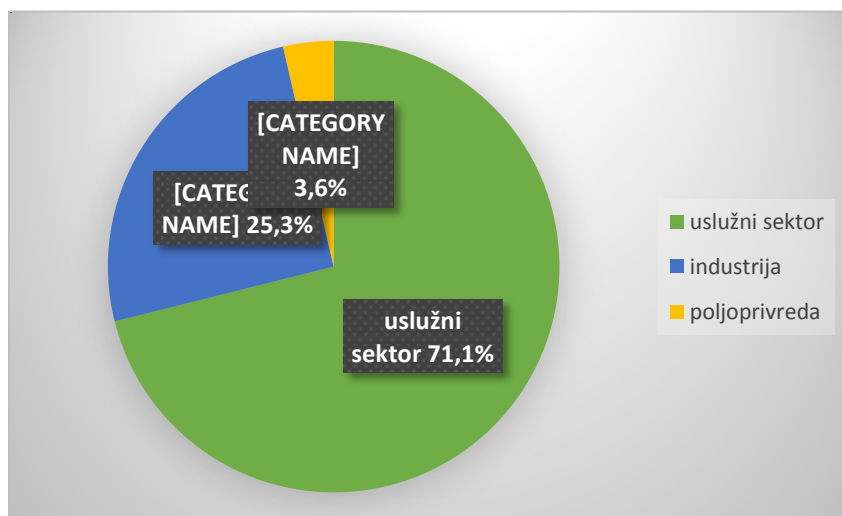
Slika 16. Prikaz kretanja BDP-a Australije u mlrd. \$ od 2000.g. do 2018.g.

Izrada studenta prema podacima Hrvatske enciklopedije Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Obzirom na bogate prirodne resurse, Australija je među vodećim svjetskim izvoznicima ruda i poljoprivrednih proizvoda, osobito ugljena, željezne kovine, nafte, aluminija, žitarica, vune, šećerne trske, voća, povrća te janječeg i goveđeg mesa. Od svojih vanjskotrgovinskih partnera Australija najviše uvozi vozila, računala, telekomunikacijsku opremu i lijekove.

Slika 17. Prikaz udjela djelatnosti u BDP-u Australije

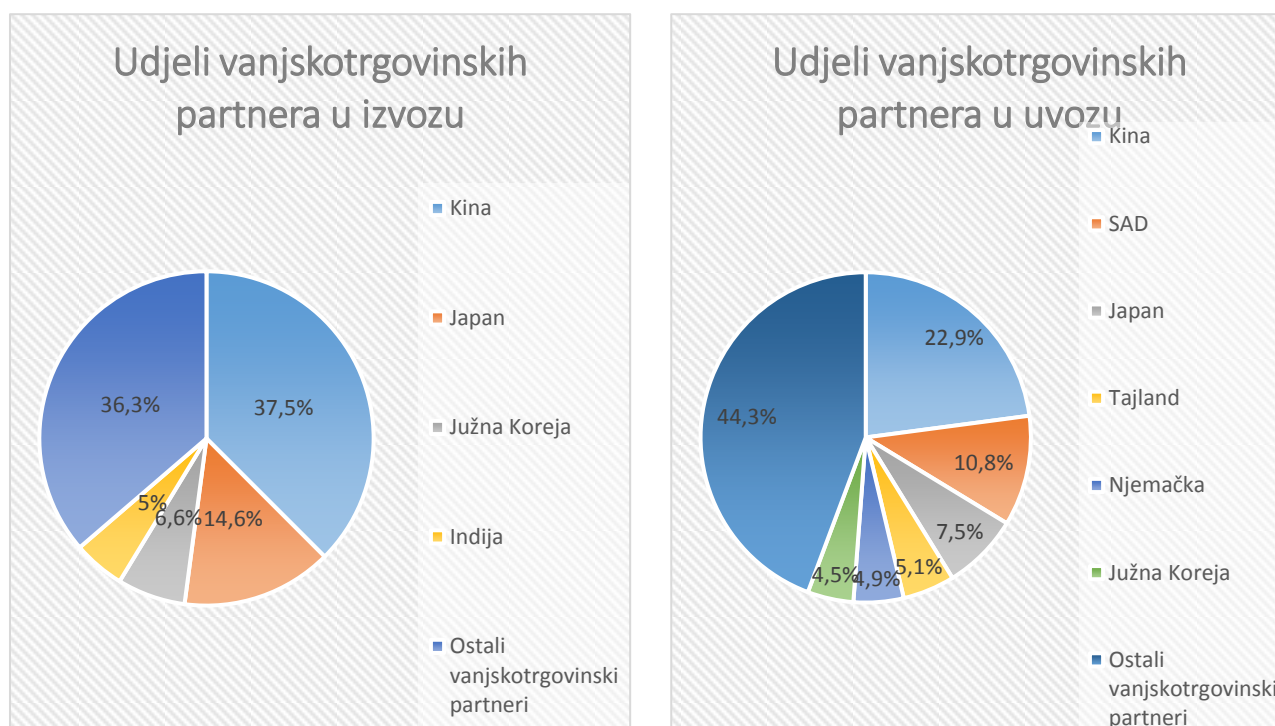

Izrada studenta prema podacima Hrvatske enciklopedije Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

U sastavu BDP-a Australije, prema podacima iz 2017. najveći je udio uslužnoga sektora (71,1%), a slijedi industrija (25,3%) i poljoprivreda (3,6%), uz stopu nezaposlenosti od 5,6%.³¹

³¹ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Hrvatska enciklopedija, Australija, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4677>, 23. kolovoz 2020.

Slika 18. i 19. Prikaz udjela vanjskotrgovinskih partnera u izvozu i uvozu Australije

Izrada studenta prema podacima Hrvatske enciklopedije Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Prema udjelu u izvozu vodeći partneri su Kina (37,5%), Japan (14,6%), Južna Koreja (6,6%) i Indija (5%). Najviše uvozi iz Kine (22,9%), SAD-a (10,8%), Japana (7,5%), Tajlanda (5,1%), Njemačke (4,9%) i Južne Koreje (4,5%).

Godine 2017. vrijednost izvoza bila je 231,6 milijarda USD, a uvoza 221 milijardu USD.³²

Zahvaljujući gore navedenim obilježjima i vrijednostima Australija privlači brojne trgovinske partnere, među kojima je i Europska unija koja od 21. lipnja 2018.g. vodi pregovore o sklapanju trgovinskog sporazuma s Australijom, čiji su dosadašnji gospodarski odnosi uređeni Okvirnim sporazumom.

Cilj trgovinskih pregovora je:

- uklanjanje prepreka i pomoć tvrtkama iz EU-a, posebno manjim, u većem izvozu u Australiju

³² Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Hrvatska enciklopedija, Australija, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4677>, 23. kolovoz 2020.

- izjednačavanje europskih tvrtki koje izvoze u Australiju ili posluju u Australiji s onima iz zemalja koje su potpisale Trans-Pacifičko partnerstvo ili druge trgovinske sporazume s Australijom
- ambiciozne odredbe o trgovini i održivom razvoju, koje pokazuju zajedničku posvećenost radnim pravima i zaštiti okoliša (uključujući klimatske promjene) u trgovini
- zaštita karakterističnih regionalnih EU proizvoda, hrane i pića od imitacija u Australiji
- dopuštanje EU tvrtkama da bolje sudjeluju u državnim nabavama u Australiji³³

Europska unija je treći najveći trgovinski partner Australije, a prema procjenama trgovina roba i usluga između Europske unije i Australije bi se sklapanjem trgovinskog sporazuma o slobodnoj trgovini trebala znatno olakšati i povećati za oko trećinu, čime bi Europska unija uzela značajan udio u uvozu i izvozu najvećih trgovinskih partnera Australije.

4.6. Izazovi trgovinske politike Europske unije

4.6.1. Nagli razvoj gospodarstva Kine

Kina je zemlja s najstarijom civilizacijom, a inovativne sposobnosti Kineza prepoznate su još daleko u povijesti. „Izumili su papir, tiskarski stroj, kompas, mehanički sat, barut za puške, i to sve stoljećima prije no što su ti izumi otkriveni na Zapadu.“³⁴

Međutim, gospodarski razvoj Kine u povijesti su kočile mnoge okolnosti; dolazak moreplovaca početkom 16. st., prvi su stigli Portugalci, a nakon njih Nizozemci, Britanci, Rusi, koji su nepravednim sporazumima prodajući im opijate i kolonijalnim pljačkama uspjeli teritorijalno razdijeliti, opustošiti i osiromašiti veliki prostor Kine. Od sredine 18. st. kada je bilo 143 milijuna Kina bilježi nagli porast stanovnika, tako da je do sredine 19.st. bilo 423 milijuna stanovnika, što dovodi do nestašice hrane, siromaštva i revolucije.

U novijoj povijesti za stagnaciju ekonomskog razvoja Kine zaslužna je tzv. Kulturna revolucija vođena mišlju Mao Zedonga (kineski revolucionar koji je osnovao komunističku partiju), „pod naredbom da se unište Četiri stare stvari (stare misli, kultura, običaji i

³³ European Commission, Towards an EU-Australia Trade Agreement., dostupno na <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-australia-trade-agreement/>, 23. kolovoz 2020.

³⁴ Vietor R.H.K., „Kako se zemlje natječu“, Mate, Zagreb, (2010.), str. 63.

navike).³⁵ Također je, zbog mišljenja da više ruku mogu više raditi, poticao rast populacije što je dovelo do prevelikog broja stanovnika koji je 1978.g., kada je na vlast došao Deng Xiaoping, iznosio 950 milijuna. U cilju ostvarenja brzog ekonomskog rasta i razvoja Deng je krenuo s racionalnim reformama. Tako je radi smanjenja broja stanovnika usvojio politiku jednog djeteta, koja je tek 2000.g. modificirana u smislu nejednakosti koja se pojavila u većem broju muške nad ženskom djecom.

Prirodne preduvjete Kine, dostupnost kiše i vode dobivene navodnjavanjem iz velikih rijeka Žuta rijeka i Jangce, Deng je iskoristio za razvoj poljoprivrede. Od neuspješnih Maovih komuna poljoprivrednicima je omogućio sustav dualnih cijena. Njegove reforme i mjere ubrzo su polučile uspjeh. Poljoprivredna proizvodnja ubrzo je prerasla u industrijsku koja je rasla 30% godišnje. Time je krenula kineska preorijentacija na tržišno gospodarstvo.

Zbog straha od ugroze socijalističkog poretka i njegovog utjecaja na gospodarstvo, Kina se otvarala polako i oprezno prema svjetskom tržištu. Prvo je otvorila gospodarske zone duž obale, koje su privlačile inozemni kapital i čiji je broj postupno ali eksponencijalno rastao.

Usljedile su porezna reforma i stabilizacija tečaja. Smanjenje broja poreza i uvođenje poreza na dodanu vrijednost, poreza na dobit poduzeća i poreza na osobni dohodak, dovelo je do povećanja državnih prihoda.

Međutim, nagli rast kapitalnih investicija i trgovine te pad inflacije suočio je Dengovog nasljednika Jiang Zemina s novim problemima od kojih su najveći predstavljali poduzeća i banke u državnom vlasništvu te rast korupcije i nezaposlenosti. Za spas gospodarstva krenulo se u proces restrukturiranja i privatizacije prvo malih, a kasnije i većih poduzeća. „Kako bi se privatizirao ostatak državne imovine, bilo je potrebno riješiti nekoliko problema: što učiniti s otpuštenim zaposlenicima, što napraviti s dugovima državnih poduzeća prema bankama i kako transakcije učiniti što transparentnijima.“³⁶ Unatoč državnoj pomoći od milijardu dolara proces privatizacije nije krenuo u željenom smjeru i uslijed netransparentnosti transakcija došlo je do povećanja korupcije, koja se uspjela suzbiti i zaustaviti tek restriktivnim mjerama državne politike.

Nezaposlenost, kao najveći problem restrukturiranja i privatizacije i dalje je postojao i bio sve izraženiji. Tome je pridonio i visok stupanj urbanizacije. Danas Kina broji oko 1,4 milijarde

³⁵ Ibidem, str. 67.

³⁶ Ibidem, str. 74.

stanovnika od koji je 40 % urbano, koji žive u stotine urbanih gradova, najveći ChongQing (30,48 milijuna), Šangaj (24,28 milijuna), Peking (21,54 milijuna).

Obzirom se radilo o starijem stanovništvu nedovoljnog obrazovanja, njihovo zapošljavanje te zdravstvena i socijalna zaštita postali su veliki problem za Kinu.

Nadalje, nagli rast gospodarstva utjecao je na porast potrošnje energije što je imalo za posljedicu onečišćenje okoliša. „Dva i pol desetljeća brzog razvoja, za populaciju veliku kao kinesku, rezultiralo je groznim ekološkim problemima svih vrsta – zrak, voda, toksični otpad, zemlja i ugljični dioksid. Za svakog posjetitelja Kine koji dolazi sa zapada, onečišćenje zraka najočitiije je. Prema svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, sedam od deset najzagađenijih gradova je u Kini³⁷ Vode rijeka, koje su prošlosti bile jedna od osnovica za razvoj poljoprivrede su toliko zagađene da u većini njih više nema riba. Isto je i s morem koje je zagađeno prekomjernim otjecanjem otpadnih voda i osiromašeno nekontroliranim izlovom ribe, a krčenje šuma je smanjilo površinu obradive zemlje za 1/5. Sve to je dovelo Kinu na drugo mjesto, odmah iza SAD-a, nezavidne liste najvećih zagađivača okoliša.

Nagli razvoj gospodarstva Kine prepoznala su i druga svjetska gospodarstva. Investicije Europljana i Amerikanaca 1980-ih godina, a potom Japanaca 1990-ih godina bile su najzaslužnije u stvaranju uvjeta za ulazak Kine pod okrilje Svjetske trgovinske organizacije 11. prosinca 2001.g. Pri tome je Kina inzistirala na statusu „zemlje u razvoju“ kako bi si osigurala privilegije i liberalniji pristup svjetskom tržištu.

„Za Kinu je pristup WTO-u predstavljao tri opća načela otvaranja tržišta:

1. obveze ukidanja necarinskih prepreka, smanjenja carina i otvaranja uslužnih sektora
2. obveze uvoznih zemalja za ukidanjem kvota na tekstil i odjeću, prvenstveno nametnutih Sporazumom o tekstilu i odjeći (dugogodišnje tekstilne kvote podijeljene među razvijenim državama)
3. sporazum između Sjedinjenih Država i ostalih zemalja za nametanje statusa „privilegirane zemlje“ Kini³⁸

³⁷ Ibidem, str. 80.

³⁸ Ibidem, str. 81.

Pristupanjem Kine u WTO, znatno je povećan njezin udio u vanjskoj trgovini. Međutim, uvozila je pretežno sirovine, a izvozila najviše odjeću, računala i računalne komponente, tekstil, obuću i mobitele.

„Kina je pažljivo upravljala globalizacijom: sporo je otvarala svoja tržišta uvoznj robi, a čak ni danas ne dozvoljava ulazak vrućeg špekulativnog novca - novca koji traži visoke prinose na kratki rok i u valu optimizma juri u zemlju da bi iz nje izjurio na prvi nagovještaj nevolje.“³⁹

Iz ponašanja kineskog gospodarstva i njezine politike vanjske trgovine proizlazi da je samo djelomično poštovala obveze prema WTO-u. Najveći problem izazvalo je nepoštivanje transparentnosti u vanjskoj trgovini i zaštita intelektualnog vlasništva utvrđena međunarodnim standardima. „Kad se teksaški pamuk istovaruje s broda u Šangaju, on ne ulazi samo u novu zemlju, nego i u novu globalnu industriju.“⁴⁰

Na prijelazu iz 20. u 21. st. najveći problem izazvala je dohodovna nejednakost između ruralnih i urbanih sredina, između istoka i zapada, te između bogatih i siromašnih unutar gradskog sektora, koja je mjerena nacionalnim Gini indeksom iznosila 0,40. Uz nezaposlenost i nestabilni devizni tečaj juana, četvrta generacija predvođena Hu Jintaom, novim predsjednikom Komunističke partije imala je zadatak ublažiti trendove kretanja dohodovne nejednakosti.

Obzirom na golema inozemna ulaganja i jeftinu radnu snagu, ali uz deficit s istočnoazijskim zemljama i trgovinski višak sa Sjedinjenim državama, uz čiji dolar veže svoju valutu, pritisnuta utjecajem SAD-a i zapadnih zemalja, Kina je bila prisiljena na povećanje vrijednosti domaće valute. Međutim, na iznenađenje konkurencije, Kina i nakon provedene revaloracije bilježi višak u trgovinskim transakcijama i ogromne devizne rezerve.

Naime, najveću ulogu u održavanju gospodarskog rasta imaju banke koje su i dalje u državnom vlasništvu. Uz visoke troškove života i visoku stopu inflacije te niske plaće i kamatne stope na štednju, banke održavaju kinesku nacionalnu valutu umjetno niskom, i na taj način smanjuju cijenu kineske robe na svjetskom tržištu te pogoduju kineskom izvozu.

„Kina je iskoristila jaku središnju upravu kako bi implementirala strategiju postupne liberalizacije. Iako su njezine institucije bile neprikladne i često korumpirane, državna moć s

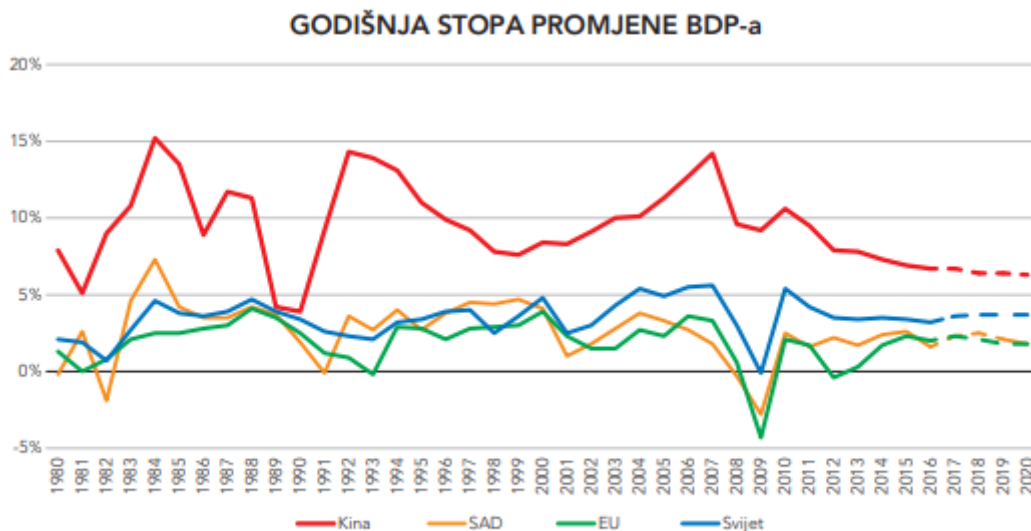
³⁹ Stiglitz J.E., „Uspjeh globalizacije“, Algoritam, Zagreb, (2009.), str. 32.

⁴⁰ Rivoli P., „Putovanje jedne majice globalnom ekonomijom“, VBZ Zagreb, Zagreb, (2008.), str. 76.

informiranim vodstvom bila je dovoljna.⁴¹ Unatoč svom uspjehu, Kina će radi prilagodbe obvezama koje ima prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i svog položaja na globalnom tržištu morati dovršiti privatizaciju poduzeća i restrukturiranje banaka.

„Kritičari globalizacije i dalje tvrde da je cijena jeftinih majica zapravo vrlo visoka. Tvornice nastale zbog globalnog kapitalizma eksploatiraju siromašne i bespomoćne, prisiljavajući ljude bez alternative da rade u zatvorskim uvjetima za svega nekoliko penija dnevno. Osim toga, tvornička sela uništavaju tradicionalne strukture obitelji i kulture, te oslabljuju izvornu lokalnu poljoprivredu.“⁴²

Slika 20. Prikaz kretanja godišnje stope BDP-a Kine

Izvor: MMF; obrada: HGK

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, NR KINA, Informacije za potencijalne izvoznike <https://www.hgk.hr/documents/nr-kina-informacije-za-potencijalne-izvoznike5a575a7ace6e9.pdf>

Slika 20 prikazuje kretanje godišnje stope BDP-a Kine u odnosu na SAD i Europsku uniju te svijet. Iz kretanja krivulje je vidljivo da najvišu godišnju stopu BDP-a od 1980.g. do danas

⁴¹ Vietor R.H.K., „Kako se zemlje natječu“, Mate, Zagreb, (2010.), str. 85.

⁴² Rivoli P., „Putovanje jedne majice globalnom ekonomijom“, VBZ Zagreb, Zagreb, (2008.), str. 85.

ima Kina. Godišnja stopa BDP-a Kine bilježi najveći porast u razdoblju od 1981. do 1985.g. pod utjecajem provedenih reforme jednog djeteta, poljoprivredne i porezne reforme, početkom privatizacije i probojem inozemnih ulaganja nakon 1990. godine, te u odnosu na SAD i EU najblaži pad nakon svjetske financijske krize 2008.g.

Slika 21. Prikaz kretanja pokazatelja gospodarskog razvoja Kine

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
BDP, mlrd. USD	7.522,1	8.570,3	9.635,0	10.534,5	11.226,2	11.232,1
BDP po stanovniku, USD	5.582,9	6.329,5	7.080,8	7.701,7	8.166,8	8.113,3
Realni rast BDP-a, %	9,5	7,9	7,8	7,3	6,9	6,7
Stopa nezaposlenosti, %	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,0
Potrošačke cijene (CPI) - Inflacija, %	5,4	2,6	2,6	2,0	1,4	2,0
Prosječni srednji tečaj CNY/EUR	8,996	8,105	8,165	8,186	6,973	7,352
Robni izvoz, mlrd. USD	1.807,8	1.973,5	2.148,6	2.243,8	2.142,8	1.989,5
Robni uvoz, mlrd. USD	1.579,1	1.661,9	1.789,6	1.808,7	1.566,6	1.495,4
Dug opće države, % BDP-a	33,6	34,3	37,0	39,9	42,6	46,2
Bruto inozemni dug, % BDP-a	14,1	13,5	15,6	17,2	13,1	13,0

Izvor: MMF, Svjetska banka, ECB

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, NR KINA, Informacije za potencijalne izvoznike <https://www.hgk.hr/documents/nr-kina-informacije-za-potencijalne-izvoznike5a575a7ace6e9.pdf>

Od pokazatelja gospodarske razvijenosti možemo izdvojiti vrijednost BDP-a koji kao najvjerniji i najrealniji pokazatelj od 2011.g. bilježi kontinuiran rast te 2016.g. dostiže 11.232,00 mlrd. USD, a stopa nezaposlenosti kao jedan od ključnih i najkonstantnijih problema kineskog gospodarstva je većinom nepromjenjiva, te čak od 2013. do 2014.g. bilježi blagi pad sa 4,1 % na 4%. BDP po stanovniku također bilježi stalan rast, međutim obzirom na činjenicu da Kina broji 1,4 milijarde stanovnika njegova vrijednost od 8.113 po stanovniku koliko je dostigla 2016.g. je na razini prosjeka.

Slika 22. Poredak deset najvećih kineskih tvrtki u 2016.godini

DESET NAJVEĆIH KINESKIH TVRTKI U 2016. GODINI

Rang na svijetu	Tvrtka	Djelatnost	Dobit, mlrd. USD	Imovina, mlrd. USD
1.	ICBC	bankarstvo	42,0	3.473,2
2.	China Construction Bank	bankarstvo	35,0	3.016,6
6.	Agricultural Bank of China	bankarstvo	27,8	2.816,0
8.	Bank of China	bankarstvo	24,9	2.611,5
16.	Ping An Insurance Group	osiguranje	9,5	801,0
25.	China Petroleum & Chemical	naftna industrija	7,0	216,7
34.	Bank of Communications	bankarstvo	10,1	1.209,2
42.	China Merchants Bank	bankarstvo	9,4	855,1
52.	China Life Insurance	osiguranje	2,9	388,7
55.	Postal Savings Bank Of China	bankarstvo	6,0	1.189,4

Izvor: Forbes, obrada HGK

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, NR KINA, Informacije za potencijalne izvoznike <https://www.hgk.hr/documents/nr-kina-informacije-za-potencijalne-izvoznike5a575a7ace6e9.pdf>, 25. kolovoz 2020.

Iz poretka najvećih kineskih tvrtki vidljivo je da najveći broj njih, čak sedam dolazi iz bankarske djelatnosti, dvije iz djelatnosti osiguranja te jedna iz naftne industrije.

4.6.2. Covid 19

Najnoviji izazov za gospodarstvo Europske unije, ali i svjetsko gospodarstvo je pandemija koronavirusa. Obzirom pojam pandemija označava širenje infektivne bolesti globalnih razmjera, potrebno je i globalno odgovoriti. U cilju njezina sprečavanja Europska unija se odlučila na 10 poteza u borbi protiv pandemije koronavirusa; usporavanje širenja virusa, osiguravanje medicinske opreme, promicanje istraživačkog rada na cjepivu, repatrijacija građana i građanki EU-a, poticanje europske solidarnosti, potpora gospodarstvima, zaštita radnih mjesta, doprinos oporavku EU-a, potpora partnerima u cijelom svijetu i borba protiv dezinformacija. Potaknuta tim idejama Europska komisija je donijela niz mjera.

02. travnja 2020. Europska komisija je pokrenula inicijativu u obliku privremene potpore radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji pod nazivom SURE. To je financijska pomoć u iznosu od 100 milijuna eura koja se državama članicama daje u obliku zajmova za pokrivanje troškova u novim uvjetima skraćenog radnog vremena.

Nadalje, u okviru projekta Next Generation EU Europska komisija je 01. srpnja 2020. donijela mjere za koje je predviđeno najmanje 22 milijarde eura kao potpora za zapošljavanje mladih.

Obzirom je utvrđeno da mala i srednja poduzeća imaju presudnu važnost u nacionalnim gospodarstvima EU, Europska komisija je osigurala 8 milijardi eura za njihovu financijsku pomoć.

Jedna od važnih mjera i za građane i za poduzeća je paket mjera za bankarstvo kojima Europska komisija pruža potporu za nastavak bankovnog kreditiranja, te na taj način podupire održanje gospodarske stabilnosti.

U uvjetima zdravstvene krize posebna je pozornost bila na poljoprivrednom sektoru, te je Komisija 04. svibnja 2020. donijela paket izvanrednih mjera kako bi se osigurala kontinuirana proizvodnja i opskrba zdravom i sigurnom hranom.

Međutim, sve navedene mjere i mnoge druge koje je donijela Europska komisija nisu odgovor kakav bi moglo biti učinkovito cjepivo protiv virusa Covid 19. U smjeru pronalaska tog cjepiva vodi se utrka na globalnoj razini između svjetskih gospodarskih sila. Europska unija je kao jedna od velikih gospodarskih sila krenula u smjeru globalne solidarnosti te je zajedno s međunarodnom organizacijom Global Citizen pokrenula kampanju pod nazivom „Globalni cilj: zajedno za budućnost“ kojom podupire solidaran i jedinstven pristup cjepivu. „Zemlje s visokim dohotkom mogle bi djelovati kao uključiva međunarodna skupina kupaca, čime bi se ubrzao razvoj sigurnih i učinkovitih cjepiva te pružio najbolji mogući pristup takvim cjepivima svima onima u svijetu kojima su potrebna.“⁴³

Takvim djelovanjem Europska unija pruža primjer pravilnog i odgovornog ponašanja ne samo prema svim zemljama članicama već i prema svijetu kao cjelini.

⁴³ Koronavirus: Komisija predstavlja strategiju EU-a za cjepiva, dostupno na https://ec.europa.eu/croatia/News/koronavirus_komisija_predstavlja_strategiju_eu_a_za_cjepiva_hr, 23. kolovoza 2020.

5.ZAKLJUČAK

Promjena međunarodnih odnosa je polazište s kojeg je krenuo proces globalizacije. Krajnji cilj tog procesa je smanjenje siromaštva i podizanje kvalitete života na način da se istovremeno ne produbljuje nejednakost. Prvi korak prema tom cilju bio je potpisivanje Općeg sporazuma o carinama i trgovini (GATT), koji se temelji na principu najvećeg povlaštenja i nediskriminacije. U okviru GATT-a uslijedilo je sklapanje trgovinskih sporazuma koji su omogućili reguliranje međusobnih trgovinskih odnosa sukladno interesima njihovih potpisnica.

Međutim, sklapanje trgovinskih sporazuma kao jedan od instrumenata globalizacijskih procesa negdje usput je izgubilo svoju svrhu, a to je boljitak svih. To dokazuje činjenica da su najveći trgovinski sporazumi, koji donose najveće povlastice i eliminiraju najviše trgovinskih prepreka sklopljeni između najvećih gospodarstava u svijetu, dok su mala i nerazvijena gospodarstva ostala u sjeni kako na svjetskom tržištu, tako i u procesu globalizacije. Neki od njih su, poput Kine, u globalizaciju ušli oprezno i domišljato te iskoristili svoj položaj zemlje u razvoju. Uz pomoć svoje centralističke politike i vanjskopolitičkog iskustva, postupno su ulazili na tržišno gospodarstvo i pritom preuzimali samo obveze koje su im donosile profit odnosno golemu prednost na svjetskom tržištu. Takav pristup im je omogućio ekonomski rast i razvoj, ali rezultat tog rasta nije potrošnja, već štednja i nizak životni standard stanovništva koje plaća cijenu gospodarskog uspjeha.

Globalizacija u kulturalnom smislu nailazi na posebno oprečna mišljenja. Njeno poistovjećivanje s amerikanizacijom nailazi na mnogo pristalica, razočaranih smjerom u kojem ona ide. Međutim, smatram da nije sve što proizlazi iz kulturalne globalizacije negativno za svijet, niti je sve preuzeto iz američkog multikulturalnog društva negativno. Tu mislim na neistomišljenike koji gledaju samo filmove proizašle iz Hollywooda, priznaju samo Apple-ov mobitel i slušaju samo američku glazbu, a istovremeno šire negativnu propagandu protiv američke kulture. Pritom se nisu zapitali da li su za njihovo prihvaćanje američkoga zaslužni isključivo američka politika i njihovi vođe ili su i oni svojim ponašanjem znatno doprinijeli tome jer primjerice nisu pogledali niti jedan europski film, a ima ih itekako

kvalitetnih. Važno je shvatiti da ponašanje svakog od nas pridonosi globalnim procesima, u pozitivnom ili negativnom smislu, naročito u današnjem svijetu suvremene tehnologije. Svaki naš klik na sveprisutnom pametnom telefonu, google ili druga mreža pamti i bilježi i u istom trenutku nekom pojedincu, kompaniji ili nekom gospodarstvu donosi bod odnosno svojevrsnu prednost na tržištu. To je moment u kojem se kulturalna globalizacija susreće s ekonomskom globalizacijom.

Potrebno je pronaći ravnotežu između čuvanja i njegovanja svojih običaja i vrijednosti, te poštovanja i prihvaćanja tuđih. Time se i postiže temeljna ideja globalizacije i njenih procesa; sačuvati svoj identitet i tradicionalne vrijednosti te ga proširivati nesebičnim ulaganjem znanja i vještina, dijeljenjem i preuzimanjem naprednih tehnologija, a istovremeno zajedničkim snagama uložiti napore u eliminaciji svih utjecaja koji nisu u interesu kako nacionalne tako i svjetske zajednice.

Činjenica da Sjedinjene Američke Države kao jedna od najmoćnijih gospodarskih sila puno stvari ima u „svojim rukama“, da nadzire, kontrolira pa čak i vojno djeluje na mnogim područjima koja bi možda trebala biti u nadležnosti nekih međunarodnih organizacija ili političkih udruženja, nije nastala preko noći. To pravo SAD ima dugi niz godina, ali to pravo svoj temelj ima u ekonomskoj, a ne političkoj dimenziji globalizacije. Ublažavanje njezine nadmoći je isto jedan od izazova globalizacije u budućnosti.

Europska unija je kao regionalna integracija nastala pod utjecajem globalizacijskih procesa i zauzima važan položaj u svjetskom gospodarstvu. Njezina opstojnost ovisi o djelovanju njezinih nositelja i institucija, međusobnoj suradnji i međuovisnosti njezinih članica te ponašanju i djelovanju svake od članica zasebno.

Na pitanje koliko donosi članstvo u Europskoj uniji odnosno biti ili ne član Europske unije nema univerzalnog odgovora, već postoji nekoliko odgovora i svi su točni. Zašto? Zato što se svaki različiti odgovor odnosi na državu čije se i nacionalno gospodarstvo razlikuje od prethodne. Mislim da odgovor prvenstveno ovisi o zemlji koja pristupa ili je već postojeći član Europske unije. Naravno da je za zemlje u razvoju koje imaju problem s nezaposlenosti, inflacijom, korupcijom te nemaju dovoljno razvijenu institucionalnu infrastrukturu i tržišno gospodarstvo svakako poželjno članstvo u Europskoj uniji. Njima će članstvo putem raznih projekata i fondova omogućiti stabilnost i potporu u svim područjima gdje nisu na razini postavljenih standarda. Međutim, razvijene i neovisne zemlje mogu birati i pred njima stoji puno veća dilema da li im članstvo u Europskoj uniji donosi prednost ili će im ono biti korak

unatrag kojim će radi uspostavljanja ravnoteže s ostalim članicama njezino već razvijeno gospodarstvo stagnirati ili čak gubiti na svjetskom tržištu.

LITERATURA

Knjige

1. Friedman T.L., „**Svijet je ravna ploča**“, Algoritam, Zagreb, (2010.)
2. Grgić M., Bilas V., Franc S., „**Poduzetništvo u međunarodnoj ekonomiji**“, Sinergija, Zagreb, (2010.)
3. Kovačević B., „**Gospodarstvo svijeta**“, Mikrorad, Zagreb, (2003.)
4. Plevnik J. (2003.), „**Iza globalizacije**“, Golden marketing, Zagreb, (2003.)
5. Rivoli P., „**Putovanje jedne majice globalnom ekonomijom**“, VBZ Zagreb, Zagreb, (2008.)
6. Stiglitz J.E., „**Uspjeh globalizacije**“, Algoritam, Zagreb, (2009.)
7. Vietor R.H.K., „**Kako se zemlje natječu**“, Mate, Zagreb, (2010.)

Internet izvori

1. Leksikografski zavod Miroslav Krleža,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22329>
2. Službene internetske stranice EU-a, Zašto je trgovinski sporazum s Mercosurom važan?
https://ec.europa.eu/croatia/news/why_is_the_trade_agreement_mercosour_so_important_hr
3. Lider, Znanstveni skup Globalizacija i ekonomska politika 24. listopada na EFZG
<https://lider.media/lider-plus/studentski-lider-klub/znanstveni-skup-globalizacija-i-ekonomska-politika-24-listopada-na-efzg-39218>
4. Lider, 20 najprofitabilnijih kompanija na svijetu: Aramco svake sekunde ostvari dobit od 3.519 dolara, dostupno na <https://lider.media/poslovna-scena/svijet/20->

najprofitabilnijih-kompanija-na-svijetu-aramco-zaradi-3519-dolara-svake-sekunde-128830

5. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Multilateralni odnosi, dostupno na [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-\(wto\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-(wto)/)
6. Moj-bankar.hr, Svjetska banka, dostupno na <https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/S/Svjetska-banka>
7. MVEP, Multilateralni odnosi, O Europskoj uniji; dostupno na [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/)
8. Europska komisija, Dokument za razmatranje o produbljenju ekonomske i monetarne unije, dostupno na https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-emu_hr.pdf
9. Europski parlament, Infografika: EU i svjetska trgovina, dostupno na <https://www.europarl.europa.eu/resources/library/images/20191107PHT66021/20191107PHT66021-pl.jpg>
10. Eurostat, Međunarodna trgovina robom, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/a/a6/Main_trading_partners_for_exports_of_goods%2C_EU-27%2C_2019_FP2020.png
11. Europsko vijeće, Vijeće Europske unije, Trgovinski sporazumi EU-a, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/trade-policy/trade-agreements/>
12. Službene internetske stranice EU-a, Zašto je trgovinski sporazum s Mercosurom važan?, dostupno na https://ec.europa.eu/croatia/news/why_is_the_trade_agreement_mercosour_so_important_hr
13. Lesikografski zavod Miroslav Krleža, Brazil, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9346>
14. Veleposlanstvo Australije, Australsko gospodarstvo, dostupno na <https://croatia.embassy.gov.au/zgrbcroatian/Gospodarstv1.html>
15. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Hrvatska enciklopedija, Australija, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4677>
16. European Commission, Towards an EU-Australia Trade Agreement., dostupno na <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-australia-trade-agreement/>

17. Hrvatska gospodarska komora, NR KINA, Informacije za potencijalne izvoznike
<https://www.hgk.hr/documents/nr-kina-informacije-za-potencijalne-izvoznike5a575a7ace6e9.pdf>
18. Koronavirus: Komisija predstavlja strategiju EU-a za cjepiva, dostupno na
https://ec.europa.eu/croatia/News/koronavirus_komisija_predstavlja_strategiju_eu_a_za_cjepiva_hr
19. Europski parlament, Europska unija i njeni trgovinski partneri, dostupno na:
https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hr/FTU_5.2.1.pdf

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz svijeta u našim rukama.....	13
Slika 2. Godišnja dobit najprofitabilnijih kompanija u svijetu prema podacima iz 2019.g.....	16
Slika 3. Karta Europe s označenim državama koje upotrebljavaju euro kao zajedničku valutu.....	25
Slika 4. Prikaz udjela eura u međunarodnim kreditima, kao svjetske valute plaćanja i deviznim rezervama.....	26
Slika 5. Udio izvoza i uvoza EU u odnosu na Kinu, SAD, Japan i ostatak svijeta.....	27
Slika 6. Glavni sudionici u međunarodnoj trgovini robom, 2018.....	28
Slika 7. Vanjskotrgovinski partneri u kojima Europska unija ostvaruje najveći izvoz.....	29
Slika 8. Vanjskotrgovinski partneri iz kojih Europska unija najviše uvozi.....	30
Slika 9. Kretanje BDP-a od 2008. do 2018.....	30
Slika 10. Prikaz kretanja stope zaposlenosti od 2002. do 2018.....	32
Slika 11. Prikaz kretanja stope inflacije od 1970. do 2016.....	33
Slika 12. Trgovina robom izvan EU-27 prema glavnim trgovinskim partnerima, EU-27, 2009. i 2019. (u milijardama EUR).....	35
Slika 13. i 14. Prikaz udjela vanjskotrgovinskih partnera u izvozu i uvozu Brazila.....	39
Slika 15. Prikaz udjela djelatnosti u BDP-u Brazila.....	40
Slika 16. Prikaz kretanja BDP-a Australije u mlrd. \$ od 2000.g. do 2018.g.....	42
Slika 17. Prikaz udjela djelatnosti u BDP-u Australije.....	42
Slika 18. i 19. Prikaz udjela vanjskotrgovinskih partnera u izvozu i uvozu Australije.....	43
Slika 20. Prikaz kretanja godišnje stope BDP-a Kine.....	48

Slika 21. Prikaz kretanja pokazatelja gospodarskog razvoja Kine.....	49
Slika 22. Poredak deset najvećih kineskih tvrtki u 2016.godini.....	50